

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIEAUGUŠO PEDAGOĢISKĀS IZGLĪTĪBAS CENTRS

**TIKUMISKO VĒRTĪBU AKTUALIZĀCIJAS IESPĒJAS
K. SKALBES PASAKAS „KAĶĪŠA DZIRNAVAS”
IEPAZĪŠANAS STUNDĀS 3. KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Zane Asmonaviča**

Stud. apl. za 07001

Darba vadītāja: profesore Dr. philol. Ilze Stikāne

RĪGA 2010

ANOTĀCIJA

Diplomdarba „Tikumisko vērtību aktualizācijas iespējas K. Skalbes pasakas „Kaķīša dzirnavas” iepazīšanas stundās 3. klasē” mērķis ir izzināt, kādas ir vērtību aktualizācijas iespējas 3. klasē, izmantojot Kārļa Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas”.

Darbs sastāv no ievada, četrām teorētiski pētnieciskajām daļām, praktiskās pētnieciskās daļas, nobeiguma un pielikumiem.

Teorētiskajā daļā apkopota un analizēta informācija par vērtībām, izanalizēta Kārļa Skalbes pasaka „Kaķīša dzirnavas”.

Praktiskajā daļā, izstrādātas darba lapas, tās izmēģinātas mācību stundās, veikta anketēšana. Iegūtā informācija apkopota un analizēta.

ANNOTATION

The aim of the Bachelor Paper „The opportunities of actualization of the virtuous values in the fairy tale „The Kitten’s Mill” in the introductory classes of the third grade is to research the ways of actualizing the values in the third grade, by using the fairy tale „The Kitten’s Mill “ by Kārlis Skalbe.

The Paper consists of the introduction, four theoretical research parts, a practical research part, the conclusion and the attachments.

In the theoretical part the information about the values is gathered and analyzed; as well the fairy tale “The Kitten’s Mill” by Kārlis Skalbe is analyzed.

In the practical part, there are worksheets worked out, which are tested in the lessons. A questionnaire is carried out and the acquired information is collected and analyzed.

SATURS

Ievads.....	5
1. Teorētiskās atziņas par tikumiskajām vērtībām.....	7
2. Tikumiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakā „Kaķīša dzirnavas”.....	15
3. Skolēnu vecumposma īpatnības.....	18
3.1. Vecumposma specifika.....	21
3.2. Klases skolēnu raksturojums.....	32
4. K.Skalbes pasakas „Kaķīša dzirnavas” mācību stundu tematiskais plānojums.....	34
4.1. Metodisko paņēmieni izvēle.....	35
4.2. Mācību stundu norise.....	36
5. Rezultātu apkopojums un analīze.....	44
Nobeigums.....	47
Izmantotā literatūra un avoti.....	49
Pielikumi.....	50
1. pielikums. Vērtību skaidrojums.....	51
2. pielikums. „Vērtību piramīda”.....	52
3. pielikums. Anketa vecākiem	54
4. pielikums. Domu karte.....	55
5. pielikums. Latviešu tautas pasaka „Garā pupa”.....	56
6. pielikums. K. Skalbes vēstule.....	60

IEVADS

Nereti arvien gados jaunāki bērni izdara vieglākus vai smagākus noziegumus ģimenes, draugu lokā vai pat valsts mērogā. Tam ir daudz cēloņu, kāpēc tā notiek. Viens no galvenajiem cēloņiem ir mūsdienu sabiedrības tendence atvirzīt garīgās vērtības otrajā plānā, kā rezultātā daudzi cilvēki sev par pieņemamākām sāk uzskatīt materiālās vērtības, kuras nonivelē cilvēku jūtas un garīgo pasauli.

Mūsu tautā, kuras pamatvērtības ir darba tikums, spīts, humānisms, laikmeta tendenču ietekmē izveidojies ne mazums tādu cilvēku, kuriem trūkst patiesas garīgās kultūras. (8, 30. lpp.)

No kā šodienas cilvēks mācās? Kas ir viņa pasaules skatījuma veidotājs? Tā ir popkultūra - dažāda veida animācijas un asa sižeta filmas, datorspēles, kas aktualizē vardarbību un citi kaitīgie faktori, kas nekādā mērā neveicina bērnos pozitīvu skatījumu uz pasauli. Tas tikai notrulina bērna prātu un degradē viņā jūtu pasauli, tāpēc ir jāveido apstākļi, kas pozitīvi veicinātu garīgās pasaules attīstību, personības attīstību, kā arī pareizu izpratni par pasauli – par labo un ļauno, par skaisto un neglīto.

Tā kā šodienas cilvēks ir ļoti aizņemts darbā un ikdienas dzīvē, bērni ļoti bieži aug paši savā vaļā. Vecāki, laika trūkuma dēļ, garīgās vērtības ir nobīdījuši otrajā plānā, priekšplānā izvirzot materiālās vērtības. Tā rezultātā liela daļa bērnu, augot šādā vidē, pārņem domu, ka mantiskais ir svarīgāks par garīgo.

D. Lieģeniece grāmatā „Bērns – pasaulē, pasaule – bērņā ” raksta: ”Lai bērns attīstītos, viņam ir vajadzīga drošība, stabilitāte, gan mājās, gan bērnu kolektīvā.” (8, 32. lpp.)

Skola var būt tā vide, kas skolēniem palīdz saskatīt skaisto ne tikai mantiskajā, bet arī garīgajā. Šim nolūkam var izmantot pasakas.

Pasakas – tās ir zāles. Tām piemīt ārstējošas spējas, kas neliek mums darīt, būt, darboties – pietiek ar to, ka tās klausāties. Pasakās ietverti līdzekļi, kas ļauj labot vai atjaunot jebkuru dvēseles zaudēto virzītājspēku. Pasakas rada satraukumu, skumjas, jautājumus, centienus un sapratni. Pasakās ir pamācības, kas palīdz mums „izlauzties caur dzīves ērkšķiem”. (23, 7. lpp.)

T. Zinkeviča – Jevstignejeva ir teikusi: ”izrādās, ka vienkāršas bērnu pasakas rada pamatu, lai veidotos „tikumiskā imunitāte”, bet, ja pieņemam, ka lielākajai daļai mūsdienu jauniešu bērībā ir lasītas pasakas, tad kādēļ mūsu jauniešiem ir tik graujoši augsts asociālās uzvedības procents?”

Atbilde uz šo jautājumu iespējams slēpjas apstākļi, ka šodien skolēni pārāk maz lasa pasakas, kas sevī ietver tādas tikumiskās vērtības kā: būt izpalīdzīgiem, cienīt un mīlēt apkārtējos un sev tuvākos, būt iecietīgiem, saprotošiem un laipniem. Tā vietā, lai lasītu

pasakas, skolēni izvēlas dažādas multiplikācijas filmas, saīsinātos pasaku variantus, kuros nav nepieciešamās emocionālās puses.

Kārļa Skalbes pasakā „Kaķīša dzirnavas” ir atspoguļotas dažādas vērtības. Pasaka pēc darba autores domām ir mūsdienīga, jo pasakā tiek atainota mūsdienu realitāte, kurā netrūkst parādu un cilvēku „izlikšanu” no mājām. Taču pasakā varoņu iekšējā pasaule pilnveidojas.

Pasakā tāpat kā dzīvē ir gan labie, gan ļaunie pasaku varoņi. Labie pasaku varoņi ir labsirdīgi, izpalīdzīgi, taisnīgi, strādīgi un saprotoši, vienmēr gatavi palīdzēt un atbalstīt.

Pētījuma jautājums: Kā aktualizēt skolēnu tikumisko vērtību izpratni 3. klases latviešu valodas stundās izmantojot K. Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas”?

Mērķis: Izpētīt Kārļa Skalbes pasakas „Kaķīša dzirnavas” aktualizācijas iespējas tikumisko vērtību veidošanā 3. klasē.

Uzdevumi:

1. Apkopot un analizēt teorētisko literatūru - pedagoģijā, psiholoģijā un filozofijā par tikumiskajām vērtībām, skolēnu vecumposma īpatnībām.
2. Raksturot K. Skalbes pasakā „Kaķīša dzirnavas” sastopamās vērtības.
3. Apzināt 3. klases skolēnu vecumposma īpatnības un klases specifiku.
4. Izstrādāt mācību metodisko materiālu K. Skalbes pasakai „Kaķīša dzirnavas” vērtību iepazīšanai trešajā klasē.
5. Apkopot un analizēt pētījuma rezultātus.

Pētīšanas metodes:

1. Teorētiskās:
 - pedagoģiskās, psiholoģiskās un filozofiskās literatūras analīze.
2. Empīriskās:
 - pārrunas ar skolēniem;
 - skolēnu anketēšana;
 - vecāku anketēšana;
 - pārrunas ar klases audzinātāju;
 - mācību izmēģinājums.

Pētnieciskā bāze: Mārupes novada Jaunmārupes sākumskola.

1. TEORĒTISKĀS ATZIŅAS PAR TIKUMISKAJĀM VĒRTĪBĀM

Cilvēku saziņas izteiksmes līdzeklis ir valoda, cik bagāta un tēlaina tā ir, tas ir atkarīgs no katra paša. Lai savu valodu bagātinātu, cilvēkiem ir jālasa. Lasot mēs ne tikai bagātinām savu valodu un papildinām vārdu krājumu, bet arī paplašinām savu redzesloku. Lasot cilvēki kļūst pilnvērtīgāki, viņus pārņem dažādas emocijas: prieks, skumjas, satraukums utt. Lasīšanas prasmi cilvēki apgūst visas dzīves laikā.

Taču ne tikai lasot grāmatas cilvēkiem ir jāgūst kādas emocijas. Arī dzīvē, bez grāmatas, mums visiem ir jāgūst kāds baudījums, jāprot atšķirt labo no ļaunā, skaisto no neglītā, taisnību no meliem.

Skolās nereti ir vērojams, ka skolēni ir aizmirsuši par vērtībām. Daudzi skolēni ir neiecietīgi un ļauni pret vienaudžiem. Bērnos vērtību nozīmīgumu jau no bērnības aktualizē vecāki, pirmsskolās - pirmsskolas skolotāji un skolotāju palīgi, bet sākumskolā - skolotāji. Pēc darba autores domām, vērtības bērniem būtu jāapgūst jau no bērnības, lai viņi spētu saskatīt skaisto sev apkārt, lai spētu vairot sapratni, izpalīdzību, mīlestību un iecietību. Skolās skolotājiem vajadzētu vērtības aktualizēt skolēniem saprotamā veidā, piemēram, ar pasakas palīdzību. Pēc darba autores domām, trešās klases audzēkņi ir pietiekami lieli, lai jau paši varētu izšķirt, kas ir labi, bet kas nav labi.

Darba autore ir apkopojusi un analizējusi, kā vērtības interpretē dažādi filozofi, pedagogi un psihologi.

Ētikas vārdnīcā *vērtības jēdziens* skaidrots kā viena no sabiedrības morālo attiecību izpausmes formām. Ar *vērtību* saprot:

- 1) personības un tās rīcības tikumisko nozīmi;
- 2) aksioloģiskus priekšstatus, kas attiecas uz morālās apziņas sfēru – morāles normas, principus, ideālus, labā un ļaunā, taisnīguma, laimes jēdzienu.

Cilvēka rīcībai ir noteikta morāla nozīme tāpēc, ka tā ietekmē sabiedrisko dzīvi, skar cilvēku intereses, nostiprina vai grauj pastāvošās sabiedrības balstus, veicina vai bremsē sociālo progresu. Tieši cilvēku darbības sociālās nozīmes dēļ, sabiedrība viņu uzvedību regulē ar tikumiskajām attiecībām, izvirza cilvēkiem morālas prasības, nosaka noteiktus mērķus, pēc kuriem viņiem jātiecas. Tāpēc arī rīcībai piemīt morāla vērtība (pozitīva vai negatīva): darbība, kas atbilst tikumiskajām prasībām, ir labais, bet tām pretrunīgā – ļaunais. (2, 260. lpp.)

Savukārt psiholoģijas vārdnīcā vērtības skaidrotas kā objekti, kas nodrošina patstāvīgu pārliecību par rīcības vai mērķa prioritāti, salīdzinot ar citu mērķi vai rīcības veidu.

Provizoriski pētījumi rāda, ka mūsdienu Latvijā dominējošās vērtības ir veselība, godīgums, laba ģimenes dzīve, patstāvīgi ienākumi un labs darbs.

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā ir šāds vērtības jēdziena skaidrojums.

Vērtība ir:

1) pozitīvo īpašību kopums, kas nosaka (lietas, parādības, darbības) noderīgumu, nozīmīgumu, izmantošanas iespējas, iedarbīgumu; cilvēku darbības sfērā – pozitīvo īpašību kopums, kas saistīts ar garīgo sfēru, kultūru, morāli, māksliniecisko un estētisko sfēru, cilvēku savstarpējām attiecībām;

2) lietas, fakti, parādības, paradumi, principi, kam piemīt pozitīvu īpašību kopums un ko cilvēks savā apziņā uztver kā sev vai citai personai būtiski nozīmīgus, vēlamus konkrētos vēsturiskos apstākļos, noteiktā kultūrā un konkrētā sabiedrībā, kā arī, kas sekmē viņa personības veidošanos. (12, 187. lpp.)

Vērtības ļoti līdzīgi tiek skaidrotas gan pedagoģisko terminu skaidrojošajā vārdnīcā, gan ētikas vārdnīcā. Taču neatkarīgi ne no kā, vērtības īpaši daudz nemainās un tās pastāv neskatoties ne uz ko. Pat ja cilvēkam liekas, ka konkrētā brīdī viņš neizmanto un nepauž nekādas vērtības, tomēr tās visu laiku ir ar viņu kopā. Vērtības ir morāles normas, pozitīvo īpašību kopums, kas veido cilvēku.

Šodien Latvijas kultūra un izglītība kā tās pamats turpina iet bārenītes ceļu, iet klusi, bet ar latvisku spītību, neatlaidību ikdienas darbā. (21, 63. lpp.)

Garīgā, idejas dzīve ir daudzveidīga. Tajā vienotas jūtas, prāta apsvērumi, pārdzīvotais, fantāzijā radītais. Šajā toņu, pustoņu, noskaņu, spriedumu un tēlu šķietami netveramajā daudzveidībā iezīmējas kādas mērķlīnijas, kuras glabā kultūra. Gudrība, taisnīgums, vīrišķība, savaldība – šie jēdzieni apzīmē labos tikumus grieķu kultūrā. Kristietībā ideālais, pēc kā tiekties, ietverts dievticības, cerības un mīlestības jēdzienos. Ideālo mērķi un labumu parasti apzīmē ar vērtības jēdzienu, un tas izsaka jēgpilnas vajadzības, zināmu pilnību, ideālu, jābūtību, pēc kā tiekties.

Vērtības, principi, normas, mērķi un ideāli ir audzināšanas teorijas nozīmīgi jēdzieni un kā personības dzīvesdarbības komponenti ir savstarpējā mijiedarbībā. Tieši šie komponenti pedagoģiskā aspektā ir pamatkritēriji cilvēka vajadzībām un darbības paņēmienu izvēlei. (21, 60. lpp.) Vērtības ir objektīvas, subjektīvas, konstantas, mainīgas.(13, 7. lpp.)

A. Špona apgalvo, ka cilvēka attieksme atklājas tieši vērtībās. Vērtība ir lietu un parādību noderīgums, nozīmīgums cilvēka dzīvesdarbībā. Autore runā par to, ka vērtību sistēmu virza ideāls. Ideāls ir konkrētas sabiedrības, cilvēku grupas vai personības pieņemtie priekšstati par paraugu attieksmju veidošanās procesā. (21, 63. – 67. lpp.)

Normas, kas balstītas uz vērtībām, atklāj cilvēka attieksmi. Cilvēks izsaka savu viedokli, dodot priekšroku vienai vai otrai vērtībai. Vērtības dzīves laikā mēdz papildināties un pilnveidoties. Uz klausot kāda vērtējumu, mēs nemanāmi varam noprast arī runātāja vērtības.

Filozofe Z. Mauriņa, apcerot latviešu tautas dzīvi, raksta, ka daudzi kari un revolūcijas būtu iznīcinājušas mūsu tautu, ja latvieši sīksti nebūtu turējušies pie iekšķīgām, ar uguni un dzelzi neiznīcināmām vērtībām. Autore aicina aplūkot personības vērtības vienībā, norādot, ka ir divas vērtības, kas pastāv un papildina pašas sevi un kas sekmē kā slimā, tā veselā, kā vājā, tā stiprā, kā vīrišķīgā, tā sievišķīgā cilvēkā, kā ģeniālā radītājā, tā vienkāršā strādnieka dzīvē. Dvēseles velvē staro divas zvaigznes, kas mirdz pašas no sevis arī tumšākajā naktī: vien no tām ir ģiedrums, otra labestība. (10, 60. lpp.)

Savukārt, A. Vilks vērtības raksturo kā vienu no aksioloģijas centrālajām kategorijām; esamības objekti un parādības, kā arī tiem piemītošās īpašības ar noteiktu nozīmi sabiedrības sociālo grupu un atsevišķu indivīdu dzīvē. Vērtību sfērā ir ieslēgts jebkurš priekšmets un parādība, ar kuru sastopas cilvēks, jo it visu mēs vērtējam balstoties uz labā un ļaunā, patiesības un maldu, skaistā un neglītā, pieļaujama un aizliegtā, taisnīgā un netaisnīgā. (22, 154. lpp.) Katram cilvēkam ir tiesības izvēlēties savu ceļu dzīvē. Katrs no mums „turas” pie tām vērtībām, kuras viņam ir tuvāk un liekas primāras. Bieži vien cilvēki dzīve izvēlas tās vērtības, kuras ir izdevīgas kāda labsajūtai. Filozofs P. Jurēvičs atzīmē, ka visrupjākā kļūda ir pazemot sevi vienīgi par fizisku būtni, kas spēj atzīt par vērtīgu vienīgu to, ko var apēst vai iebāzt kabatā. (22, 57. lpp.)

Daudzu gadsimtu gaitā garīgo un materiālo vērtību procesu mijiedarbībā krājušies priekšstati par vērtībām. Mūsdienās vērtības tiek iedalītas gan garīgās vērtībās, gan vērtībās ar praktiskām ievirzēm. S. Lasmane, A. Mīlts un A. Rubenis ir apkopojuši vērtību būtiskākās iezīmes, par pamatu ņemot klasisko jeb ētisko vērtību izpratni:

1. Mūžīgās jeb klasiskās ētiskās vērtības parasti tiek izteiktas baušļos, principos, dzīves devīzēs, kas veido vērtības sistēmas kodolu.
2. Vērtības izteic cilvēku daudzveidīgo attieksmi pret parādībām.
3. Ētiskās vērtības parādās personības kā subjekta attieksmē pret apkārtējo pasauli, kad aiz parādībām saskatāma nozīme, jēga, simboli, vidutāji, vairāk vai mazāk slēpts subjekts.
4. Ētiskām vērtībām ir neinstitucionāla, neoficiāla, neformāla, intīma daba.
5. Mūžīgās morālās vērtības ir augstākās pilnības, jābūtības prasības, kas adresētas cilvēkam kā brīvai, nepilnīgai un grēcīgai būtnei.
6. Ētiskās vērtības cieši saaugušas ar kultūru, tās attīstību. (6, 60. – 63. lpp.)

Svarīgas ir vērtību un laika attiecības. Laiks pats par sevi ir vērtība, tomēr laika un telpas faktoram ir visai svarīga nozīme vērtību formēšanas procesā, to pastāvēšanā un uzturēšanā. Vērtību attieksme ir laika nosacīta. Vēsturiskā pieeja ienes savas korekcijas arī no pagātnes mantotās vērtības, tās gūst citādu nozīmi vērtību hierarhijā nekā agrākajos laikos. Laiks ir arī galvenais vērtību kritiķis. (11, 25. lpp.)

Teorētiskajā literatūrā ir dažādas vērtību klasifikācijas:

- 1) materiālās un garīgās vērtības;
- 2) vispārcilvēciskās un indivīdam nozīmīgās vērtības;
- 3) sociālās grupas un ģimenes vērtības;
- 4) patiesās vērtības, pseidovērtības, antivērtības. (5, 7. lpp.)

Vērtību veidi ir atkarīgi no kritērijiem, pēc kādiem tās tiek iedalītas. Var būt arī šāds vērtību iedalījums: materiālās un garīgās vērtības. (5, 7. lpp.)

V. Reņģe nosauc psihologa P. Teilora piedāvāto vērtību iedalījumu:

- 1) morālās vērtības;
- 2) politiskās vērtības;
- 3) estētiskās vērtības;
- 4) ekonomiskās vērtības;
- 5) intelektuālās vērtības;
- 6) reliģiskās vērtības. (16, 12. lpp.)

Dz. Meikšane uzsver, ka galvenais vērtību kritērijs ir cilvēks, un tikai sasniedzot noteiktu materiālās dzīves līmeni, sabiedrībā rodas nepieciešami nosacījumi cilvēka spēku un spēju harmoniskai attīstībai, tam, lai cilvēks sāktu skatīties uz sevi kā visu viņa radīto materiālo un garīgo vērtību centru. (9, 11. lpp.)

Pedagoģiskās vērtības veidojas galvenokārt audzināšanas darbībā. Audzināšana ir mūžīga kategorija. Kā process, tā aptver cilvēku no dzimšanas līdz miršanai. Vērtību veidošanās, izmaiņas vērtīborientācijā notiek visu mūžu. (21, 12. lpp.) Katra cilvēka vērtībās, principos, normās, ideālos un mērķos izpaužas viņa attieksme pret sevi, pret citiem cilvēkiem, darbu, dabu un sabiedrību. No tā var secināt, ka lietas, fakti, parādības, ko cilvēks pārdzīvo kā sev būtiski nozīmīgas un kas sekmē viņa personības pilnveidošanos, ir pedagoģiskās vērtības. Filozofe Z. Mauriņa uzsver, ka vērtība kā dzīvības svētums ir vissvarīgākā. Tā paceļama pedagoģisko vērtību rangā visaugstāk, un svarīgi, lai to ieaudzinātu bērnībā ģimenē. (21, 12. lpp.)

Kā uzsver A. Špona, tad cilvēks kā pedagoģiska vērtība ir vispirms katra paša apzināšanās par savas dzīves darbības iespējām un sasniegumiem. Ģimene, sabiedrība un pedagogi palīdz ikvienam apzināties savu vienreizību un neatkārtojamību. Pedagoģiskās

vērtības veidojas audzināšanas darbībā un tās ir mūžīgas, jo sākas līdz ar bērna piedzimšanu un turpinās visu cilvēka dzīvi. Vērtības veidošanās un izmaiņas notiek visu mūžu.

Pedagoģiskās vērtības izpaužas vienībā ar principiem, normām, mērķiem, ideāliem un raksturo attieksmes. Princips rīkoties godīgi un atklāti cilvēkā veido vērtības – godīgumu un atklātību. Šīs īpašības cilvēks pārdzīvo kā sev būtiski nozīmīgas un atbilstoši šīm vērtībām veidojas viņa attieksmes gan pret citiem cilvēkiem, gan pret sevi. Principi, nostiprinoties un attīstoties cilvēka dzīvesdarbībā, var kļūt par vērtību. (21, 62. – 63. lpp.)

Apkopojot pedagoģiskās vērtības, var secināt, ka personības veidošanos sekmē cilvēka uzvedības un darbības paraugi, kas konkrētajās situācijās kļūst par vērtībām. Vērtīborientācija izpaužas aktīvā dzīves pozīcijā tikai tad, ja, vērtības izvēloties, tiek apvienoti vairāki komponenti, bet pats indivīds jūtas apmierināts ar izdarīto izvēli. (3, 9. lpp.)

Lai turpmāk varētu dziļāk analizēt tikumiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakā „Kaķīša dzirnavas”, ir ļoti svarīgi darbā atklāt tikumisko vērtību būtību. Ar latviešu vārdu „tikums”, „tikumība” parasti pieņemts apzīmēt reālo morālās apziņas stāvokli, attiecības, cilvēku rīcību. (6, 41. lpp.)

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā *tikumība* skaidrota kā sabiedrības un vispārcilvēcisko prasību noteikta, apziņā abstrahēta morāles normu, principu un noteikumu sistēma, kas regulē cilvēka rīcību, izturēšanos sabiedrībā un attieksmē pret citiem cilvēkiem; cilvēka rīcības, izturēšanās atbilstība šai sistēmai. Ja sabiedrības un vispārcilvēciskās prasības atbilst cilvēka iekšējiem motīviem darīt labu, tikumība ir personības tikumiskās brīvības sfēra.

Tikums – pozitīva, noturīga, iekšēji piemītīga personības morāla īpašība, ko raksturo, piemēram, augsta morālā stāja, taisnīgums, godīgums, labestība attieksmē pret citiem cilvēkiem un sabiedrību, un kas izpaužas spējā ievērot sabiedrības morāles principus un normas, dzīvot un rīkoties saskaņā ar šiem principiem un normām. Tikumu izpratne dažādos vēstures laika posmos, dažādā kultūrvidē – sabiedrības grupās, šķirās u.tml., – ir atšķirīgas. Ir svarīgi, lai katra atsevišķa cilvēka darbību noteiktu iekšēja nepieciešamība rīkoties saskaņā ar šādām morālām īpašībām. (12, 176. – 177. lpp.)

Tikumiska ir tikai tāda darbība, kuru cilvēks izdara, sekojot labā idejai, pamatojoties vienīgi uz labo un rīkojoties bez jebkādiem blakus nolūkiem, personiskām simpātijām un antipātijām. Šādā veidā tikumību skaidro normatīvā ētika, kas daļēji bija novērojama jau grieķu filozofijā, ko sistematizēja un zinātniski pamatoja I. Kants. (8, 72. lpp.)

Filozofs A. Milts savos darbos parāda ētisko vērtību sistēmu. Tajā ietilpst labvēlība, nesavtība, taisnīgums, pamatīgums, gudrs padoms, lepnums utt. Šīs vērtības aptver dažādas pozitīvas cilvēka rīcības un uzvedības iespējas, kas nodrošina saskaņu. A. Milts, raksturodams

tikumiskās vērtības, pamatojas uz Senās Grieķijas filozofu (Sokrāta, Cicerona, Aristoteļa) atziņām.

Ētiska vērtība iegūst normas jeb zināma likuma nozīmi tad, ja to pieņem par absolūti negrozāmu principu, kas ir nozīmīgs un vēlams katram cilvēkam vienmēr, visos apstākļos un visos laikos. (1, 12. lpp.)

Morāle jeb tikumība ir cilvēka kopdzīves un rīcības likumu un normu kopums. Šie likumi un normas nosaka cilvēka pienākumus un attieksmi vienam pret otru un pret sabiedrību. Morāles normas izpauž šķiras, sociālā slāņa, tautas interesēs. Mēs esam cieši saistīti ar tikumiskām vērtībām. Cilvēks nevar dzīvot neatkarīgi no tām, jo tās pastāv sabiedrībā. Kaut arī dažreiz mēs nepievēršam tām uzmanību, tās eksistē. Tikai no mums pašiem ir atkarīgs, cik ilgi vērtības pastāvēs mūsu sabiedrībā. (22, 280. lpp.)

Vērtību pastāvēšana nelīdzinās lietu pastāvēšanai. Vērtību būtība ir to nozīmīgumā, nevis to faktiskajā pastāvēšanā.

Runājot par tikumiskajām vērtībām latviešu tautā, agri vai vēlu nonākam pie folkloras, kurā slēpjas dziļa filozofija un dzīves māksla. Folklorā tikums metaforiski saistīts ar balto – tīrības, skaidrības krāsu. Baltais raksturo īpašas attiecības ar pasauli, kas satur krietnumu, labvēlību, sirsnību, tuvību, saskaņu. Diemžēl mūsdienās šādu gaišu, labvēlīgu mirkļu ir daudz mazāk nekā būtu vēlams. Tie ir savdabīgi dzīves svētki, kuri īpaši izcelti tautas tradīcijās. (11, 41. lpp.)

P. Dāle par latviskiem tikumiem uzskata godaprātu, sirsnību, čaklumu, viesmīlību, optimistisku ticību dzīvei, dzīvotprieku, centību pēc izglītības un dzimtenes mīlestību.

E. Brastiņš savos pētījumos blakus cildināmiem tikumiem nosauc arī netikumus. Tie ir :

Pamattikumi un netikumi:

- labums – ļaunums;
- gods – kauns;
- rātums – patvaļa;
- tikums – netikums;

paštikumi un netikumi:

- gudrība – muļķība;
- darbs – laiskums;
- daiļums – neglītums;
- prieks – bēdas;

laužu tikumi:

- mīlestība – bardzība;
- saderība – naidis;

- devība – skaidrība;
- taisnība – netaisnība. (8, 76, lpp.)

Latviešiem galvenās tikumiskās vērtības bija taisnīgums, gudrība, drošsirdība, mērenība. (8, 76. lpp.)

Katrā tautā, katrā laikmetā ir sava tikuma un netikuma aina, ko pētī tikuma vēsture. Savā statistiskajā variantā tā ir atkarīga no ekonomiskajiem, politiskajiem, vēsturiskajiem apstākļiem, toties individuālajā variantā – no ikviena paša vēlmes un spējas dzīvot dzīvi, kas saskan ar ideālāku varbūtību nekā īstenību.

Vienlaikus ar apstākļu un cilvēku iedabas negatīvo spēku un varu ikvienam pastāv iespēja pretoties riska faktoriem sevī un sabiedrībā. Ne jau katrs izmanto šīs cilvēciskās potences. Viens otrs tam ir par vāju, par nepieradinātu un nepieradušu. Savukārt daudziem materiālās vajadzības patiešām ir primāras salīdzinājumā ar garīgajām vajadzībām, kuras tiek atvirzītas tālu projām no iespējamās rīcības zonas, var tikt pat aizmirstas, atmirst tāpat kā viss, kas praktiski netiek lietots. Līdz ar to sabiedrībā sarūk ticība tikumiskajām vērtībām, to ievērošanas vajadzībai. (11, 41. – 42. lpp.)

Amorālas attiecības valsts mērogā pamazām sagrāva daudzu gadu simtus koptos tikumus. Divkosība, vārdu un darbu nesaskaņa noveda pie ētisku ideālu izzušanas. Radītais vakuums garīgajā sfērā netika aizpildīts un izsauca pakāpenisku sabiedrības un atsevišķu cilvēku degradēšanos, morālu pagrimumu. Šodien nepieciešams atgriezties pie zaudētajām vērtībām. Latvju tautas tikumu mācība ir viens no tiem avotiem, kas ļaus pārvarēt garīgo krīzi, palīdzēs atīrīties no svešām ietekmēm un atgriezties pie savām saknēm. (7, 3. lpp.)

J. A. Students uzskata, ka „vērtības ir ideāls mērķis, pēc kā cenšamies, un reizē norma, ar kā palīdzību regulējam savu garīgo darbību. Vērtība vienmēr jāsaprot pilnības ideāla pazīmē, t.i. kā ideja. Tamdēļ vērtība ir reizē arī uzdevums, kas jāpiepilda. Cilvēka uzdevums ir gan tās pildīt, bet ja viņš to nedara, vērtību nozīme paliek nesatricināta. Tamdēļ arī cilvēks vērtību virzienā jāpārcina un jāaudzina. Topošais cilvēks jāaicina mīlēt taisnību, patiesību, skaistumu, svētumu, pēc šīm vērtībām censties un tās piepildīt.” (17, 198. lpp.)

Vērtības ir ideālas idejas, pēc kā cilvēkam jātiecas. Tās dzīvo cilvēka prātā un tās jāaudzina kopā ar cilvēku. Vērtību sfēra ir kā skaidras debesis virs audzināšanas īstenības, ko varētu salīdzināt ar zemi. Līdzīgi tam, kā zemi apspīd saule, tāpat vērtību pasaule apgaismo dzīvi. Vērtības ir tās, kas ienes gaismu un skaidrību dzīves jucekļī.

Audzinašanas un dzīves pārveidošana bez vērtībām un normām nav iespējam, jo, audzinot un mācot, vienmēr cilvēka domu un vērtību esam spiesti salīdzināt ar kaut ko augstāku, pilnīgāku, proti – ideālu, nomu, vērtību. (17, 199. lpp.)

J. A. Students, raksturodams vērtības, pamatojās uz izcilā filozofa Platona atziņām par vērtībām, proti, ka vērtības mūžība izteic vērtības neatkarību no cilvēka. Vērtība jāsaprot kā ideja, bet ideja ir mūžīga. Vērtības mūžība liecina arī par tās bezlaicīgo raksturu. Vērtība ir nozīmīga vienmēr. Nereti runā par cilvēka radītām vērtībām saimnieciskajā laukā. Tās ir materiālās vērtības. Materiālās vērtības ir mainīgas, bet tās nav mūžīgas. Garīgās vērtības turpretim nemainās, tās ir mūžīgas. Materiālās vērtības rada pats cilvēks un piešķir tām nozīmi, turpretim garīgās vērtības cilvēks nerada, bet tikai atzīst un piepilda. Platons savos darbos rakstīja par mūžīgām idejām un absolūto garu. Viņš arī vērtībai piešķīra šo ideju. Vērtībām piemīt absolūtais gars, t.i., nemainīgums. Viss, ko viņš piešķir vērtībām – patiesība, taisnība, likumība, skaistums un svētums, nav mainīgs, un ir mūžīgi viens un tas pats. (17, 199. lpp.)

Mainās vien cilvēka uzskati par vērtībām, bet pašas vērtības nemainās. Mainās laikmeti, mainās dzīves apstākļi un ļaužu domas, bet vērtības nemainās. Platons piešķir vērtībām vērtības piepildīšanas nepieciešamību. „*Vērtības prasa savu piepildījumu*” – raksta Platons. Pēc viņa vārdiem – vērtībā it kā guļ aicinājums to piepildīt. Vērtība nav tikai norma pati par sevi, bet tā satur aicinājumu un norādījumu pēc tās dzīties un to piepildīt. Cenšoties vērtības piepildīt, ieejam arvien lielākā pilnībā – vienam šī gaita veiklāka, otram gausāka, viens paceļas augstāk, otrs paliek zemāk. (17, 200. lpp.)

2. TIKUMISKĀS VĒRTĪBAS KĀRĻA SKALBES PASAKĀ „KAĶĪŠA DZIRNAVAS”

Katram cilvēkam ir savas vērtības, kam viņš seko, ejot savas dzīves ceļu. Dzīves laikā cilvēka vērtības paplašinās vai pazūd. Pēc darba autores domām, mazi bērni, uzsākot savu dzīves ceļu, vērtības var sev saprotamā valodā iepazīt pasakās. Dažādas vērtības ir K. Skalbes pasakā “Kaķīša dzirnavas”. K. Skalbe pasakā „Kaķīša dzirnavas”, attēlojot negatīvo un ļauno šai pasaulē, ir apliecinājis pozitīvo un labo. Diplomdarba tapšanas gaitā tā autore mēģināja noskaidrot pasakas tapšanas vēsturi. Kā Vecpiebalgā pastāstīja K. Skalbes muzeja „Saurieši” darbinieki, pasaka ir veltīta rakstnieka meitai Ilzītei un pasakas klausītājs Ģiģis ir viņa dēls. K. Skalbe domāja, ka šī pasaule ir nežēlīga un skarba, tajā valda ļaunums un cietsirdība. Rakstnieks vēlējas, lai viņa meitai šī dzīve būtu skaista, kas tiek apliecināts vēstulē, ko K. Skalbe rakstīja sievai Lizetei.

„Kaķīša dzirnavas” ir pasaka, kur tolstojskā nepretošanās mācība liekas visspilgtāk izteikta, bet tur arī pārlicināti izlaužas Kārļa Skalbes humānisms, saulainais pasaules skatījums, saskaņa ar dabu.

Autoru kolektīva I. Irbes, M. Rubenes, V. Štāles sastādītajā grāmatā „Ar gudru ziņu” ir iekļauta tikai viena Kārļa Skalbes pasaka un tā ir „Kaķīša dzirnavas”.

Kārlis Skalbe saviem pasaku tēliem jau ir devis pozitīvus ārējos, vizuālos aprakstus. Galvenais varonis Kaķītis melderis ir ne tikai iekšēji, bet arī ārēji skaists, kā arī kaķīša meitas un znoti ir raksturoti kā vizuāli skaisti un pievilcīgi tēli.

Čaklums. Pasaka „Kaķīša dzirnavas” stāsta, kā melderis darbojas savās dzirnavās, kā rūķi visu cauru gadu ir strādājuši, par ko liecina viņu sarepējušas rokas. Čakli ir arī kaķīša radi – meitas ar znotiem. Kaķīša meitas palīdz saviem vīriem un atbalsta tos. Arī mūsdienās bērniem jau no mazotnes ir jāmaca darba tikums. Bērnos čaklums ir jāieaudzina jau no bērnības, lai viņi saprastu, ka strādāt un palīdzēt otram ir tikai normāli un saprotami. Tā kā bērns dzīvo kopā ar vecākiem ģimenē, viņam vajadzētu saprast, ka jāpalīdz vecākiem mājas darbos.

Izpalīdzība, gādīgums. Pasakā vairākkārtīgi ir runāts par izpalīdzību, gan tad, kad ķēniņš palīdzēja kaķītim atgūt dzirnavas, gan tad, kad kaķītis palīdzēja ķēniņam izārstēties, atbrīvojoties no skumjām, gan tad, kad kaķītim bija meitas jāizdod pie vīra un jāgādā viņam pūrs. Pēc darba autores domām vecāku pienākums ir rūpēties, gādāt par saviem bērniem un to ieaudzināt arī viņos, lai bērni saprastu, ka izpalīdzot citiem viņi pilnveido arī sevi. Kā arī ir jāprot izpalīdzēt, rūpēties par otru, negaidot neko pretī, jo labie darbi vienmēr tiek novērtēti.

Labsirdība, labestība. Pasakā vislabsirdīgākais un labestīgākais ir pats kaķītis, kas ir ne tikai čakls, bet arī izpalīdzīgs, ļaunu nepieminošs un draudzīgs. Kaķīša labsirdība atklājas sarunā ar ķēniņu:

„Saki – ko lai es daru melnajam runcim? ”

„Ei, ķēniņ, es nepieminu ļaunu,” kaķītis atbildēja.

„Un ko lai daru ar tavām nepateicīgajām meitām?”

„Dari viņām tikai labu. Kad es kā ubags aizgāju pasaulē, tad jau bija sāpju diezgan. Kāpēc vairot sāpes? Lai vairojas labāk prieks.” (23, 28. lpp.)

Šajā sarunā atklājas kaķīša labsirdība un spēja piedot, aizmirst visu ļauno, kas ar viņu ir noticis, kā arī tas, ka viņš nealkst atribes saviem pāri darītājiem. Cik šodien ir cilvēku, kas spēj piedot saviem pāri darītājiem un vēl viņiem labu? Pēc darba autores domām ļoti daudzi bērni mūsdienās ir skarbi un naidīgi noskaņoti, viņiem ir grūti piedot un aizmirst, tāpēc prast piedot un aizmirst ir liela vērtība mūsdienās.

M. Kostanda ir teikusi: „Labestība ir viena no plašāk izjustajām ilgotajām vērtībām, kas sākas ar labām domām, laba vēlējumu otram, atvērtību pasaulei, izpaužas līdzī pārdzīvojumā – līdzietībā, žēlumā un noslēdzas darbībā – palīdzībā, aizstāvībā, saudzībā, aizsardzībā, atbalstā.” (4, 206. lpp.)

Līdzietība. Līdzietība visvairāk tiek piedēvēta ķēniņam, kurš cieta līdzī visiem skumjajiem. Pasakā teikts: “Tas bija pavisam, pavisam savāds ķēniņš. Visas sāpes, kas pasaulē gadījās, kā bulta atrada viņa sirdi.” (18, 22. lpp.) Cilvēkiem ir jābūt līdzietīgiem, bet ir jāprot saskatīt arī robeža savai līdzietībai, lai nav tā, ka cilvēks, kuram ir notikusi nelaime savu sāpi ir izsāpējis, bet līdzī cietējs vēl skumst neapzināti gaidot kādas skumjas. Līdzietība pasakā atspoguļojas arī pavāra rīcībā, kurš neskatoties uz kaķīša izskatu, nonīkumu viņu pieņēma ķēniņa pils virtuvē.

Līdzietība bērniem ir jārāda un jā māca, lai viņi saprastu, cik nozīmīga ir šī vērtība.

Runājot par vērtībām nevar nenosaukt arī ļauno, neglīto rīcību, kas ne mazums ir pieminēta Kārļa Skalbes pasakā „Kaķīša dzirnavas”. Taču arī no negatīvā, sliktā var mācīties. Redzot citu rīcību un uzvedību, mēs no tā kaut ko gūstam. Ne tikai labais vienmēr mums ir apkārt, ne vienmēr mēs saskaramies ar cilvēku labiem darbiem un domām, bet arī ar viņu negatīvo attieksmi, kas mūs dara stiprākus un labākus. Jo, saskaroties ar negatīvo, mēs varam savā turpmākajā darbībā, runā apliecināt pozitīvo.

Cietsirdība. Pasakā „Kaķīša dzirnavas” vairākkārtīgi ir manāma cietsirdība. Pēc darba autores domām vislielākā cietsirdība ir redzama zēnu uzvedībā un darbos: „Uz kāda ceļa pie mājām trīs puikas sita bumbu. Viņi atstāja bumbu, kura viņiem bij apnikusi, un uzkrita kaķītim, kas vilkāš garām. Viens plūca viņam aiz ausīm un prasīja, vai nauda ir. Otrs teica, šis

gribot redzēt, vai viņš mākot peldēt, un iesvieda to dīķī. Un, kad kaķītis, garš un pelēks, kā izstiepts, no dīķa netīrā ūdeņa grīļodamies iznāca zālē. Trešais puika aizskrēja viņam priekšā un teica: nu šis gribot redzēt, vai viņš prot arī kā kaķis krist.” (18, 16. lpp.)

Bet kaķītis nepieņēma ļaunu, jo viņš uzskatīja, ka zēni vēl nezina kā ir, kad sāp. Viņi grib redzēt sāpes un priecājas, ka sāp. Gan dzīve ievainos viņu jaunās dvēseles, un tie zinās, kā sāp.

Arī mūsdienās ir redzama neiedomājama cietsirdība, kas ir vērojama ne tikai uz ielas, bet arī mājās un skolās. Bērni ir nežēlīgi. Pēc darba autores domām nereti tiek nodarītas ne tikai fiziskas, bet arī emocionālas sāpes, īpaši vienaudžu vidū. Ļoti bieži ir novērots, ka skolēni cietsirdīgi izturas pret atšķirīgajiem. Viņi nesaprot, ka ar cieņu ir jāizturas vienam pret otru, jo jebkurā brīdī situācija var mainīties un reiz arī pāridarītājs var būt cietējs.

Nepateicība izpaužas meitu un znotu uzvedībā un izturēšanās raksturojumā pret kaķīti. Kad Melderis palika bez pajumtes, neviens no radiem viņu negribēja pieņemt, jo nu viņš bija nabags. Taču, kad viņam bija dzirnavas un meitām bija vajadzīgs pūrs, tad gan Melderim nebija ne vainas, jo viņam bija manta.

Arī mūsdienās ir ļoti daudz cilvēku, kuri ļoti ātri aizmirst vai uzskata par nenozīmīgu citu palīdzību. Skolēniem ir jābūt novērtēt citu palīdzību viņiem grūtā brīdī un jāspēj sniegt palīdzīga roka arī citiem, kuri nonākuši grūtībās.

Liekulība atklājas kaķīša meitā un viņas vīrā - pagraba meistarā, jo, kad kaķītis palika bez savām dzirnavām, viņš devās pie savas meitas un znota, kas bija visai pārtikuši. Liekulība atklājas meitas asarās par tēva pazaudētajām dzirnavām, kas mijas ar vīra jautājumiem: „Kur viņš nu tagad iešot, un vai nav varējis neko iekrāt vecumdienām?” Arī šodien ir cilvēki, kas, uzklausot otra sāpi, rāda skumju pilnu seju, bet palīdzīgu roku tā arī nepiedāvā. Arī šodien cilvēkiem ir jābūt iecietīgiem, laipniem, atsaucīgiem un mīļiem pret visiem, neaizmirstot savu ģimeni, kas par tevi ir rūpējušies un bažījies.

Lepnība atklāta kaķīša meitas un vīra - inspektora darbībā, kad viņi aizslēdz durvis, domādami, ka pagalmā ienāk ubags. „Un inspektors rūca, ka starp kaķiem arvien vairāk zūdot tikumi. Nepaejot neviena diena, kad te neiemaldītos kāds dienas zaglis.” (18, 16. lpp.) Lepnība atklājas tajā, ka kaķīši palīdz tikai sev līdzīgajiem, bagātajiem.

Analizējot negatīvās īpašības, mēs nonākam pie labā un skaistā. Kā pasakā, tā arī dzīvē ir ne tikai skaistais un labais, bet arī ļaunais un cietsirdīgais.

3. SKOLĒNU VECUMPOSMA ĪPATNĪBAS

Bērns ir personība, kura nepārtraukti turpina attīstīties. Bērns attīstās atbilstoši tai informācijai, kas viņā uzkrāta ģenētiski jeb pārmantotības ceļā, iegūta grūtniecības un dzemdību laikā, kā arī tai, kuru viņš iegūst augot un attīstoties. (15, 6. lpp.)

Skolas laikā bērna dzīvē notiek lielas pārmaiņas, veidojas jaunas sadzīves situācijas, bērnam ir jauni draugi. Domāju, ka skolēni lasot pasakas, kurās ir attēlotas dažādas sadzīves situācijas, jau ir spējīgi tajās saskatīt labo un ļauno, godīgo un netaisnīgo, lai to spētu attiecināt uz savas dzīves dažādām situācijām un momentiem.

Zinot katram vecumam raksturīgās īpatnības, var labāk izprast bērnus, atrast viņiem atbilstošu pieeju.

Psiholoģe G. Svence grāmatā „Attīstības psiholoģija” raksta, ka tikai aptuveni 10 gadu vecumā bērniem parādās uzmanības noturīgums, bet iegaumēšana ir mehāniska vai uz emocionālā pārdzīvojuma pamata. No izziņas procesiem visnozīmīgākā sākumskolā ir tieši atmiņa. Lai izprastu lietu būtību šajā vecumā, bērniem ir vajadzīgi uzskates līdzekļi. Notiek strauja prāta un intelekta attīstība. Pieaugušajiem būtu maksimāli daudz jārunā ar bērnu, jo šajā vecumā bērns ir ļoti atvērts, empātisks, sensitīvs pret morāli, pret ētiskajiem jautājumiem. (20, 101. – 107. lpp.)

Sākumskolas vecuma periods ir klasificēts ļoti atšķirīgi:

- Otrā bērnība (jaunākais skolas vecums) – no 7 – 12 gadiem zēniem, no 7 – 11 gadiem meitenēm (Ļ. Vigotskis).
- Bērna vecums (1. – 12. dzīves gads):
 - agrīnā bērnība (1. – 6. dzīves gads);
 - vēlīnā bērnība (10. – 12. dzīves gads).
- IV stadija darba prieks pretstatā mazvērtības izjūtai (Ē. H. Eriksons).
- Konkrēto operāciju stadija (no 7 līdz 11 gadu vecumam) (Ž. Piažē).
- Latentā psiho seksuālā attīstības stadija (6 līdz 11 – 14 gadiem) (Z. Freids).

Tabulās iekļautas vairāku psihologu Ļ. Vigotska, Z. Freida, E. Eriksona, Ž. Piažē atziņas par stadiālo attīstību. (14, 40., 43., 54. lpp.)

3.1. tabula

Psihiskās attīstības stadijas raksturojums (L. Vigotska atziņas)

Stadija, (vecumposms, gadi)	Nozīmīgākās vajadzības	Vadošās darbības	Krīze	Pozitīvie jauninājumi
Jaunākais skolas vecums (7 – 11 gadi)	Zināšanas, prasmes, spēju attīstīšana, saskarsme, būt mīlētam, apliecināties.	mācības	Sevis pilnveidošana / zems pašvērtējums	Kompetences, „Es” sabiedrībā

3.2. tabula

Z. Freida psihoseksuālās attīstības stadija

Stadija	Gadi	Bērna darbības izpausmes	Tiek sekmētas
Latentā	6 līdz 11 - 14	Izziņa, prasmju apguve	Iekļaušanās sabiedrībā

3.3. tabula

E. Eriksona psihosociālās attīstības stadijas

Stadija (vecumposms, gadi)	Nozīmīgākās vajadzības	Vadošās darbības	Krīze	Pozitīvie jauninājumi
Ceturtnā attīstības stadija 6 – 11 gadi	Aktīva pasaules izzināšana	Zināšanu un prasmju apguve	Mazvērtības izjūtas veidošanās	Bērna iekļaušana dažādās aktivitātēs. Izkopjot iedzimtos dotumus.

3.4. tabula

Ž. Piažē kognitīvās attīstības stadijas

Gadi	Stadijas	Kognitīvā darbība
7 - 11	Konkrētas operācijas	Domāšana ir loģiska, bet iespējama tikai par konkrētiem, reāliem objektiem.

Svarīgākais bērna attīstībā jebkurā vecumposmā ir:

- vajadzības;
- nepārvarama loma emocionālajam kontaktam ar vecākiem;
- jārada iespēja bērna aktivitātēm, viņa vajadzību un izvēles realizācijai, tā attīstot neatkarību, patstāvību un pašcieņu. (14, 52. lpp.)

Skolā katrs skolēns ir savādāks, katrs nāk no savādākas ģimenes, kurā ir savas tradīcijas, noteikumi un, protams, katrā ģimenē ir savas vērtības, ko bērns pārņēmis.

Personības socializācija ir process, kurā indivīds, pastāvot ļoti plašām izvēles iespējām apgūst uzvedības veidu. Tas lielā mērā ir atkarīgs no sociālās grupas (ģimenes, apkārtējo vienaudžu, paziņu u.c.) tradicionālā uzvedības veida. Bērni socializējas vērojot un atdarinot paraugus, līdzdarbojoties, mācoties. (15, 12. lpp.)

Sākumskolā bērnam sāk izveidoties pašvērtējums. (20, 101. lpp.)

Tā kā bērnam sākumskolā sāk izveidoties pašvērtējums, liela nozīme ir skolēna draugiem, ārpusstundu nodarbībām, vai skolēns prot savu brīvo laiku plānot un interesanti, sev saistoši aizpildīt. Svarīgi, lai bērns justos komfortabli, piederošs klasei vai kādam citam kolektīvam. Skolas laikā bērni ļoti ātri sadraudzējās, atrod sev draugus, bet tai pašā laikā draugi ātri mainās. Vecākiem būtu jāseko līdzi bērna uzvedībai un draugiem, jo nokļūstot nelabvēlīgā draugu lokā bērna pašvērtējums var paaugstināties, bet uzvedība pasliktināties. Izmaiņas bērna uzvedībā var novērot arī skolotājs, kas ikdienā ar skolēniem strādā. Mēdz gadīties, ka klasē ir skolēns ar zemu pašvērtējumu un citi skolēni to var ātri izmantot un ne tikai tādēļ, lai klases biedram palīdzētu, bet gan lai par viņu pasmietos.

3.5. tabula

Personības socializāciju ietekmējošie faktori

Personības socializāciju noteicošie faktori:	Personība
<ul style="list-style-type: none">• ģimene• vienaudži• skola• masu informācijas līdzekļi	<ul style="list-style-type: none">• zināšanas• prasmes• attieksmes (vērtību orientācija)• uzvedības, ieradumi, rīcība, dzīvesveids• sociālo lomu apguve

Tabulā parādīti personību socializāciju ietekmējošie faktori un to ietekme personības attīstībā. (15, 13. lpp.)

Savstarpējās attiecības bērns vispirms mācās ģimenē, pēc tam skolā. Tas, kāda būs bērna saskarsme skolā, ir lielā mērā atkarīgs no tā, kāda saskarsme ir ģimenē. Ja ģimenē bērns ir audzis saskaņā, tad viņam arī skolā nebūs problēmu kontaktēties ar vienaudžiem. Nereti ir

dzirdēts, ka bērni ir vecāku spogulis. Pēc skolēna uzvedības un rīcības var spriest, kādas vērtības ir ģimenē. Vai tā ir cieņa vienam pret otru, otra viedokļa uzklauššana, savu domu pamatošana, izpalīdzīgums un interese vienam par otru. Ja tas viss ģimenē ir bijis, tad skolēns ar prieku palīdzēs draugam, uzklaušs viņu, spēs dot padomus.

Palīdzot bērnam attīstīt izpratni par to, kas ir labs un slikts:

- jārunā ar bērnu par dažādiem riskiem;
- jārunā ar bērnu par vērtībām un jāuzklauš viņu;
- jārunā ar bērnu par fiziskajām un emocionālajām izmaiņām, ko viņš piedzīvos šajā vecumposmā.

Palīdzot bērnam attīstīt empātijas spējas un cieņu pret citiem cilvēkiem:

- jāiedrošina bērnu palīdzēt tiem, kam tas nepieciešams;
- jāstāsta, kā rīkoties, ja kāds ir nelaipns, rupjš.

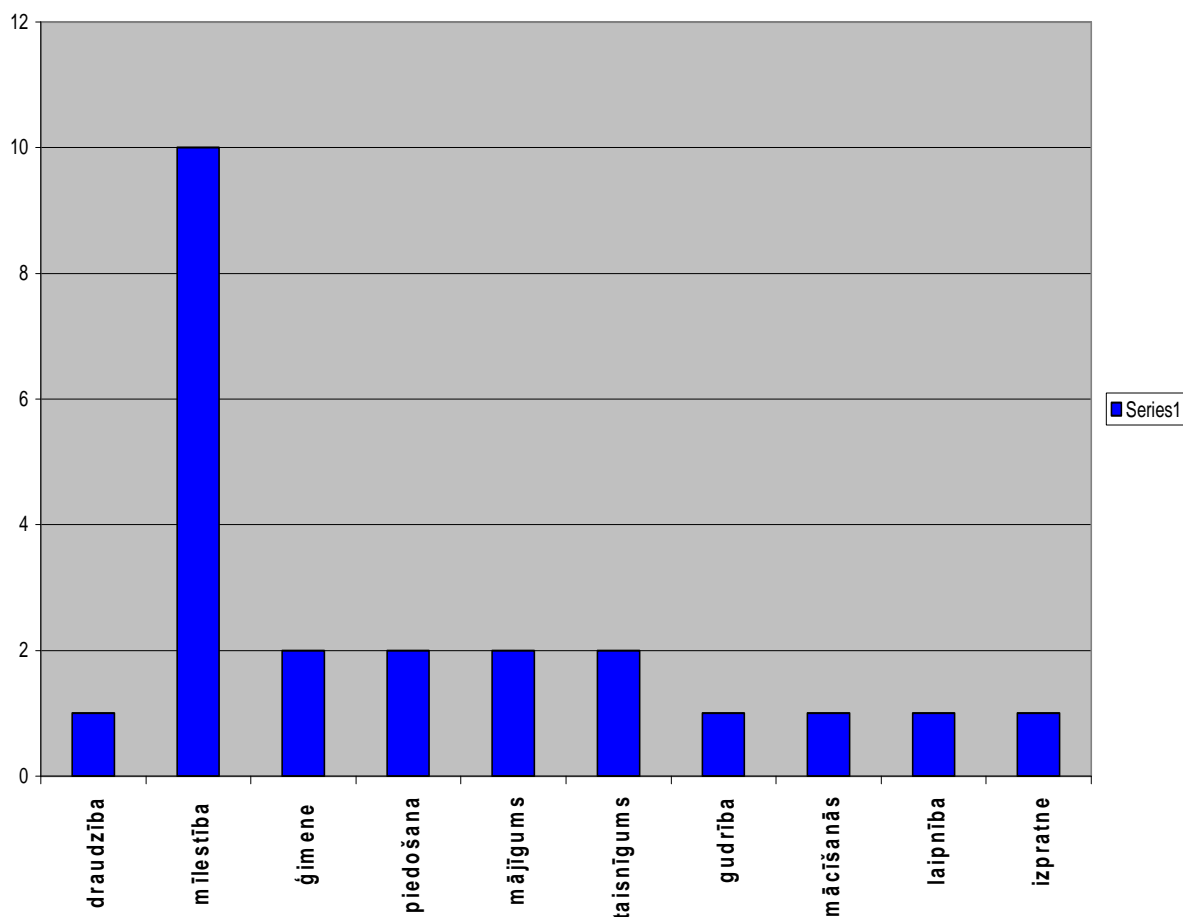
Visas iepriekš minētās vērtības, kuru attīstību veicinājuši vecāki no bērna piedzimšanas līdz pat pusaudžu periodam, šajā bērna attīstības periodā ir vissvarīgākās. (24.)

3.1. Vecumposma specifika

Darba autore, pirms iepazīšanās ar K. Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas” skolēniem vaicāja, ko viņi saprot ar vārdu *vērtības*. (1. pielikums) Skaidrojot jēdzienu vērtība lielākā daļa skolēnu atbildēja, ka tā ir nauda, manta, uzkrājumi un īpašums, tikai daži skolēni atbildēja, ka tās ir dotības vai labās īpašības.

Sarunā ar klases audzinātāju tika noskaidrots, ka izpratne par satiecību, draudzību un labestību skolēniem ir aktualizējusi lielākoties pirmajā klasē, jo šī tēma tika skarta, piemēram, ētikā, sociālajās zinībās un klases stundā. Ikdienā savstarpējie konflikti un nesaskaņas tiek risinātas individuālās sarunās. Pēc klases audzinātājas domām daudz ir devušas klases ekskursijas, kopīgas svētku svinēšana un klases vakari.

Lai noskaidrotu kādas vērtības ir aktuālas trešās klases skolēniem, darba autore lūdza aizpildīt vērtību piramīdu. (2. pielikums)

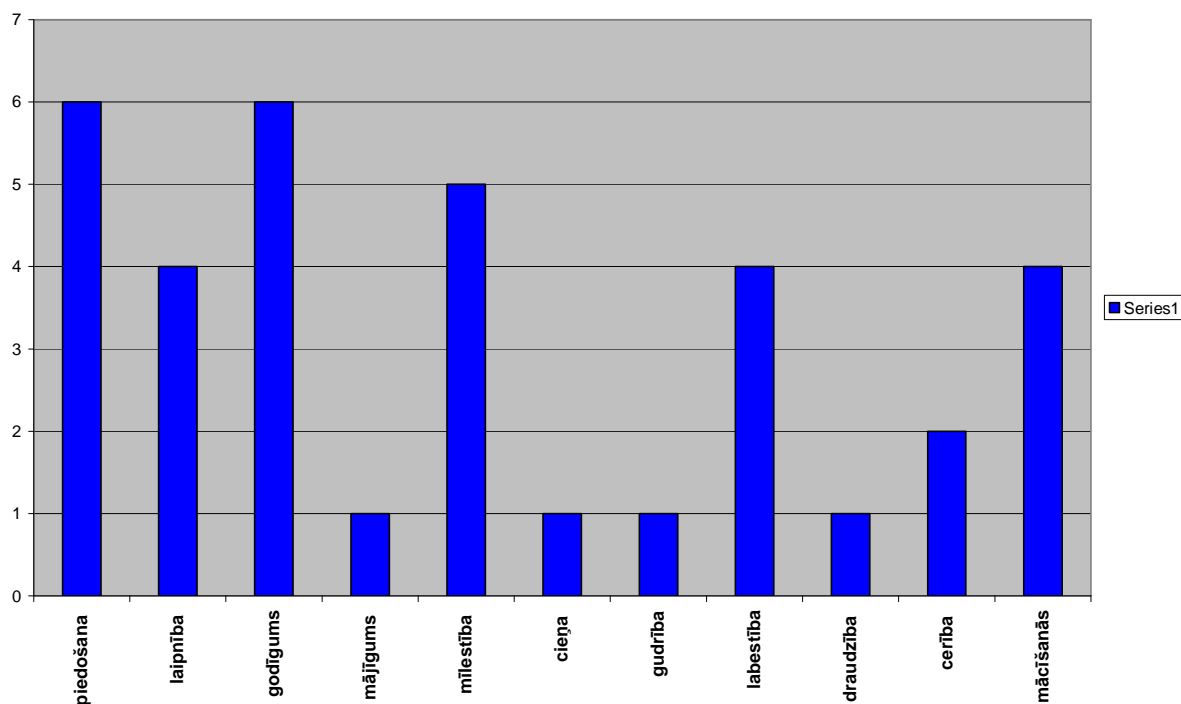
3.1. att. Vērtību piramīda „Vissvarīgākais”

Analizējot iegūtos rezultātus, secināts, ka par visvērtīgāko skolēni ir atzīmējuši mīlestību. Mīlestība cilvēkam ir visnepieciešamā vērtība. Mīlestība ir jāmāk saņemt un dot, pirmie mīlestības aktualizētāji ir ģimene. Tomēr patiesais priekšstats par mīlestību bērniem šajā vecumā varētu vēl būt neskaidrs, virspusējs.

Var secināt, ka ģimene un mājgums skolēniem arī šķiet ļoti svarīgs. Tā arī pēc darba autores domām ir viena no svarīgākajām vērtībām. Ģimene un mājgums ir skolēniem viegli izprotama vērtība, kas sastopama ikdienā. Tā mijas ar mīļajiem cilvēkiem, viņu rūpēm par bērnu.

Svarīga vērtība skolēniem ir arī taisnīgums un piedošana. Pēc darba autores domām šī vērtība skolēniem ir viegli izprotama. K. Skalbes pasaka „Kaķīša dzirnavas” varētu pozitīvi ietekmēt šo vērtību uztveri skolēnu skatījumā.

Draudzību skolēni šajā vecumā vēl tikai mācās izveidot, tādēļ nepieciešams to stiprināt ar dažādiem paņēmieniem – pasakas ir lielisks veids, kā skolēniem veidot priekšstatus par draudzību.

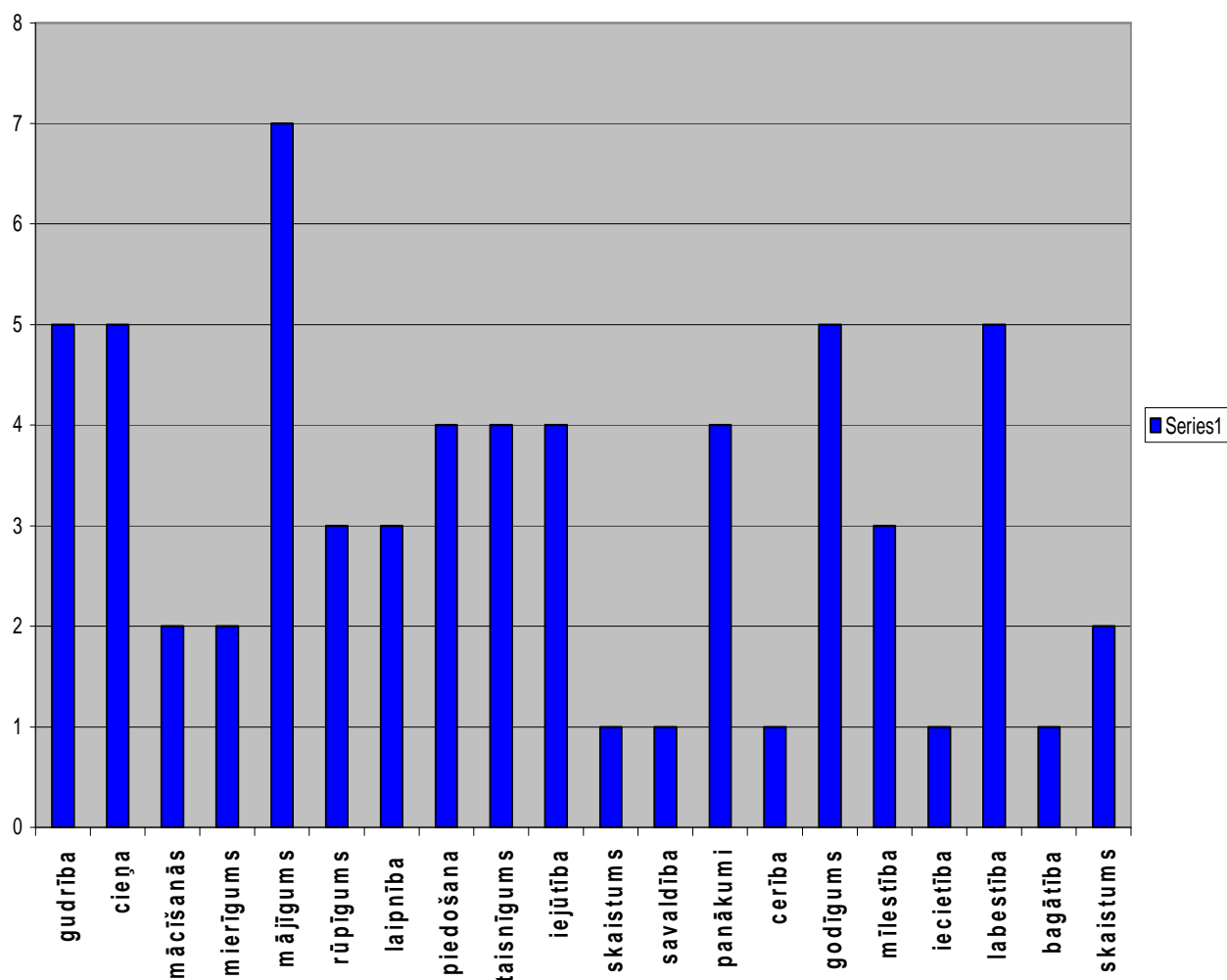

3.1. att. Vērtību piramīda „Ļoti vērtīgs”

Ļoti vērtīgas skolēniem ir piedošana un godīgums. Šīs vērtības skolēniem domājams ir saprotamas ar draudzību. Jo draugam pret draugu ir jābūt ne tikai godīgam, bet jāprot arī piedot. Piedošanas vērtību skolēni pozitīvi var saskatīt pasākā „Kaķīša dzirnavas”, kur piedošana tiek atklāta kaķīša vārdos.

Labestību skolēni arī ir minējuši kā ļoti svarīgu vērtību. Labestību būtu jāaktualizē katrā ģimenē. Tomēr arī televīzijas pārraidēs aktualizē labestību, kur cilvēkiem ir iespēja palīdzēt kādam, kam tas ir ļoti nepieciešams un kādā brīdī vajadzīgāks vairāk kā pašiem. Skolēni, skatoties televīziju, redz, ka cilvēki palīdz viens otram, un tas arī mudina viņus būt labestīgiem.

Mācīšanās ir aktuāla vērtība gandrīz pusei aptaujāto skolēnu. Mācīšanās ir vērtība, ko cilvēks apgūst visas dzīves laikā. Arī kļūdas ir mācīšanās, kas mudina cilvēkus būt uzmanīgākiem. Visa dzīve ir viena liela mācīšanās, tā nebeidzas tikai ar skolas mācībām.

3.3. att. Vērtību piramīda „Vērtīgs”

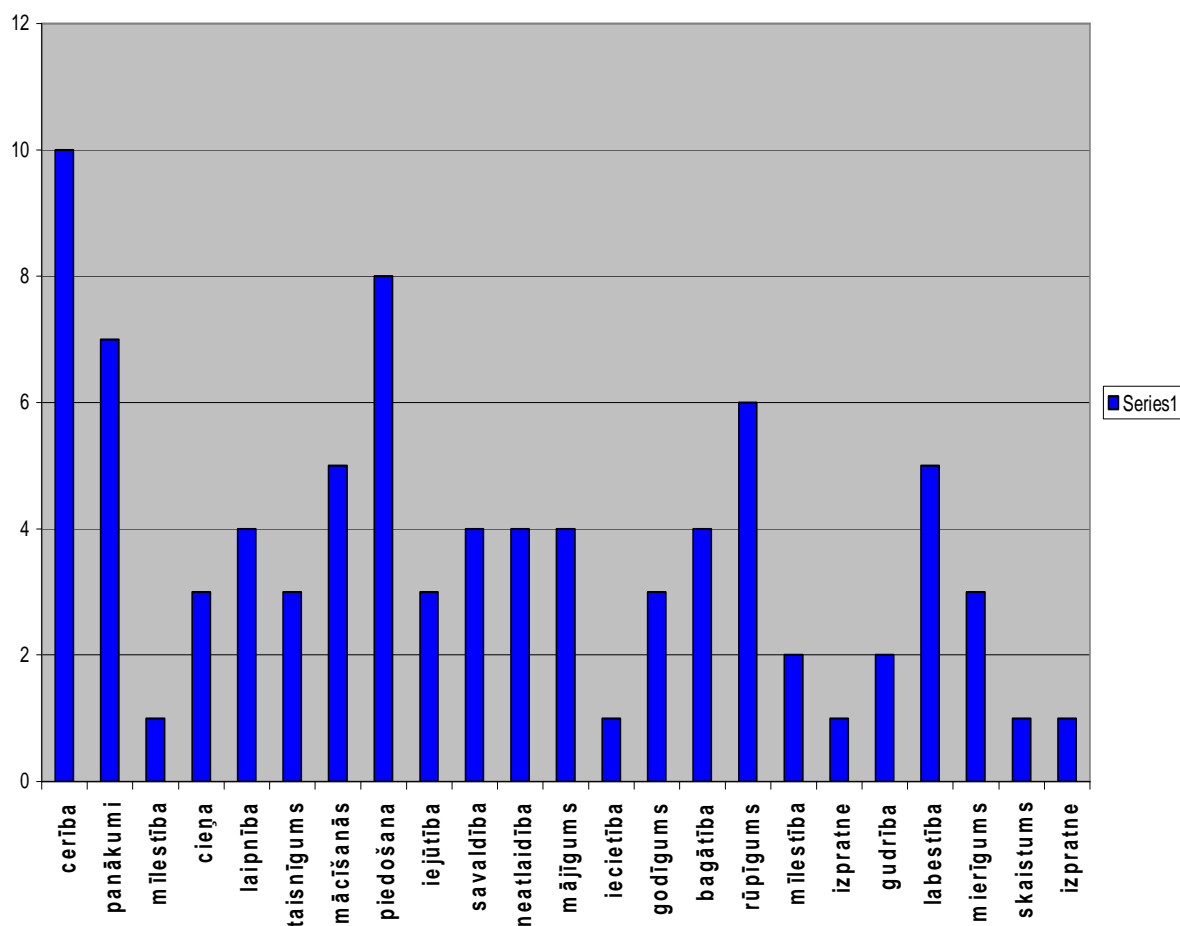
3.3. attēlā redzams, ka mājīgums, godīgums, gudrība un labestība joprojām ir guvusi lielu nozīmīgumu skolēnu skatījumā.

Arī cieņa skolēniem šķiet svarīga. Cieņa skolēniem ir saprotama vērtība, par cieņu tiek runāts ne tikai skolā, bet arī ģimenēs, kā arī daudzās pasākās. Cienīt vienu otru, cienīt skolotājus, vecākus, vecus cilvēkus un otra viedokli ir tas, par ko nereti tiek runāts dažādās mācību stundās.

Panākumi skolēniem varētu būt vēl līdz galam neizprasta vērtība. To ir minējuši tikai daži skolēni. Varētu būt, ka skolēni ar šo vērtību ir sastapušies, bet to nav apzinājušies.

Rūpīgums ir skolēniem izprotama vērtība, jo šī vērtība tiek aktualizēta ikdienā – skolā.

Gudrība. Domājams, ka liela daļa respondentu vēl īsti neapzinās gudrības nozīmīgumu cilvēka dzīvē. Kā jau mēs zinām, mūsdienu cilvēkam gudrība ir nepieciešama, lai dzīvē kaut ko sasniegtu. Ne tikai skolā iegūtās zināšanas cilvēku dara gudrāku un labāku, bet arī ikdienas darbi un sadzīviskas lietas.

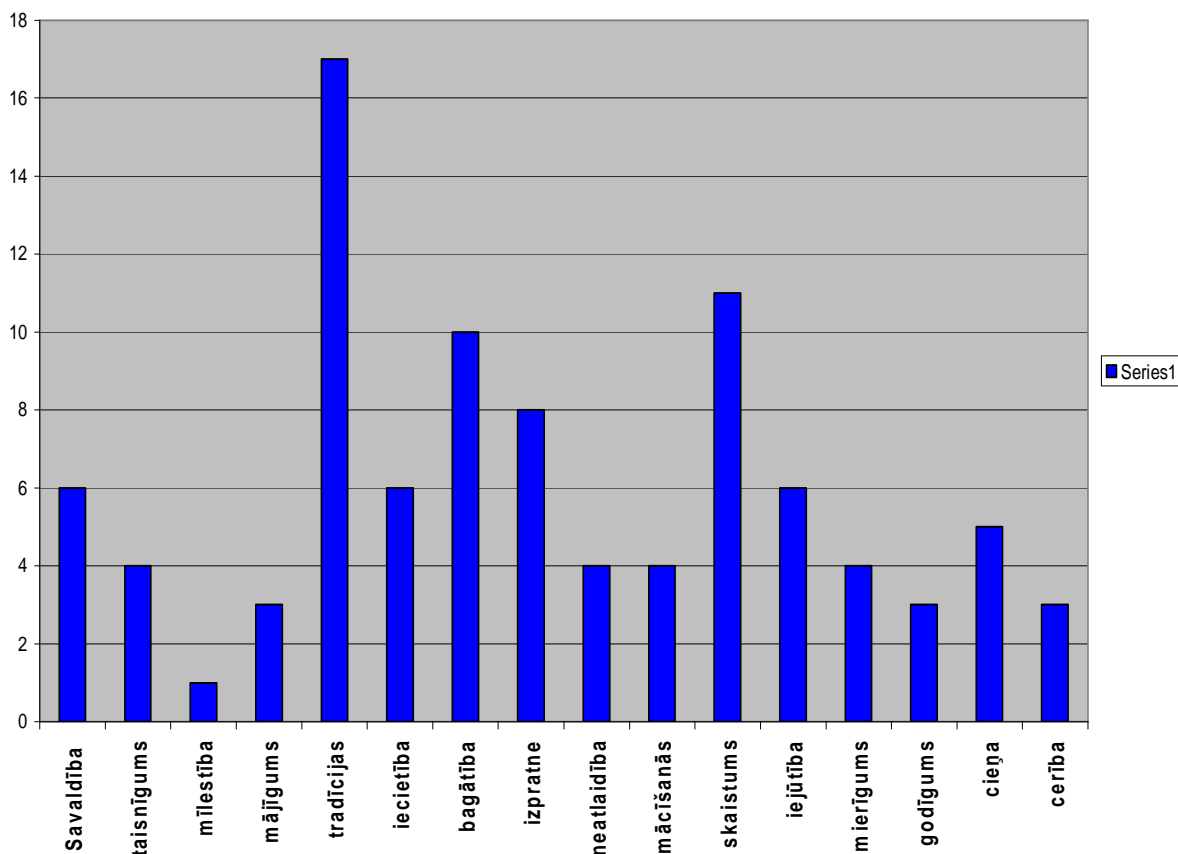

3.4. att. Vērtību piramīda „Nav slikti”

Cerība kā vērtība cilvēka būtībai ir nepieciešama. Jāteic, ka skolēniem izpratne par cerību kā vērtību šajā vecumposmā vēl tikai veidojas. Nereti cerība ir tā, kas cilvēkam palīdz izturēt grūtos dzīves brīžus.

Neatlaidība ir novērojama jau daudzos skolas vecuma bērnos, kas cenšas sasniegt labākus rezultātus mācībās, kā arī ārpusstundu aktivitātēs, jo neatlaidība ir vērtība, kas tiek aktualizēta no skolotāju, treneru puses, jo, kā jau visiem zināms, ar lielu neatlaidību un darbu var ļoti daudz sasniegt.

Savaldība ir tā, ko arī liela daļa pieaugušo, mācās ilgu laiku. Skolēni šo vērtību ir ierindojuši vērtību piramīdas pašā lejā. Visiem ir zināms, ka bērni un arī daudzi pieaugušie vēl nemāk savas emocijas kontrolēt.

3.5. att. Vērtību piramīda „Atkritumu tvertne”

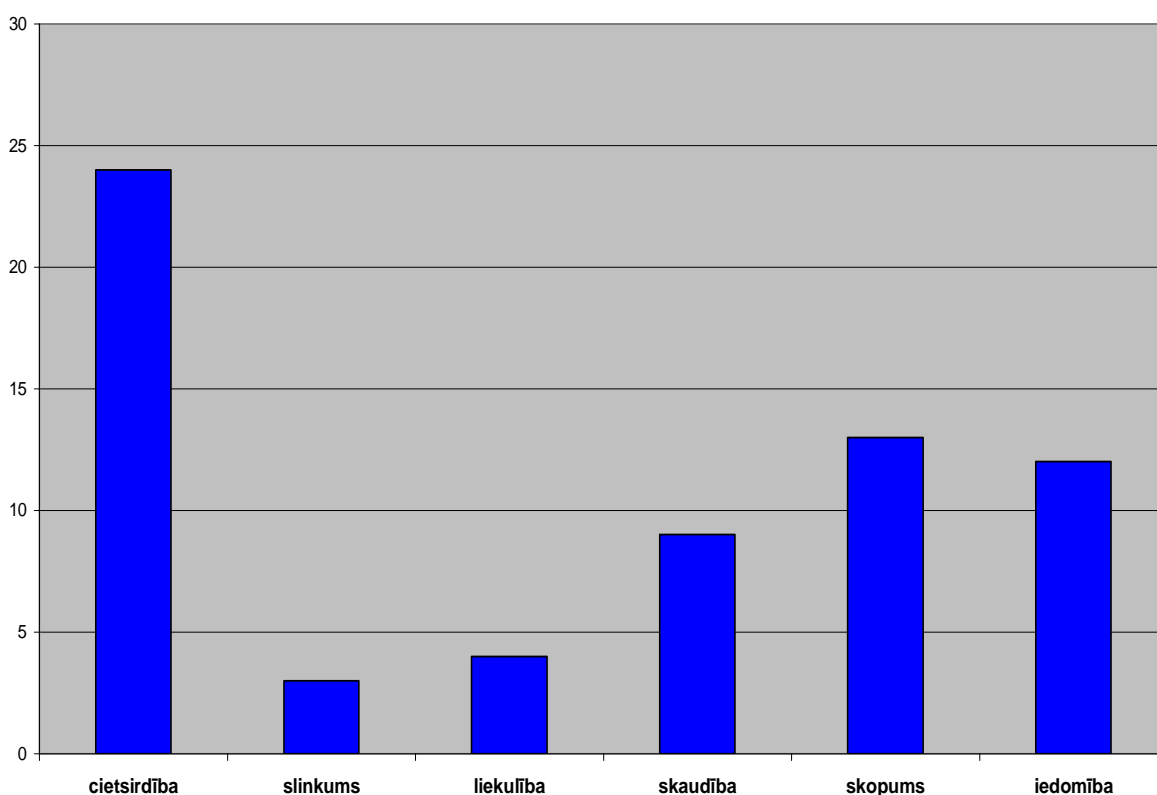
Atkritumu tvertnē skolēniem ir jāielīmē vērtības, kas viņuprāt nav tās svarīgākās. Tradīcijas lielākajai skolēnu daļai ir šķitušas kā nevajadzīgākā un maznozīmīgākā vērtība. Pēc darba autores domām skolēni tradīcijas vērtību vai nav izpratuši, vai arī tā viņiem nešķiet svarīga un tās nozīmīgumu apzināsies tikai ar laiku.

Skaistums un bagātība ir tās vērtības, kas parasti netiek uzsvērtas par galvenajām dzīvē, tas varētu arī būt iemesls, kāpēc skolēni šīs vērtības ir pievienojuši atkritumu tvertnei. Domāju, ka respondentiem ir veidojies šis priekšstats par bagātības un skaistuma nenozīmīgu tikai virspusējs, jo kurš gan cilvēks nav vēlējis būt skaists.

Atkritumu tvertnē atrodamas arī tādas vērtības, kas citiem skolēniem bija piramīdas augšā. Tas pierāda tikai to, ka katram ir atšķirīga vērtību skala. Ja skolēniem anketu dotu citā dienā, iespējams, atbildes būtu savādākas, jo tad varētu būt mainījušās skolēnu attiecības ar citiem skolēniem, būtu labākas vai sliktākas sekmes, kas arī ietekmētu skolēnu vērtību nozīmīgumu.

Skolēniem aizpildot vērtību piramīdu, par vērtībām vēl nebija runāts, netika skaidrots par labo un ļauno, par skaisto un neglīto. Šīs, skolēnu izvēlētās vērtības, bija pašu pieredze un skatījums uz tām.

Lai noskaidrotu, ko skolēni uzskata par negatīvajām īpašībām, stundas laikā tika veikta aptauja. Skolēni tika lūgti ar rokas pacelšanu noteikt, kas viņuprāt ir negatīvās īpašības - skaudība, iedomība, skopums, liekulība, slinkums cietsirdība.

3.6. att. Negatīvās īpašības

Kā negatīvāko īpašību skolēni atzīmē cietsirdību. To varētu skaidrot ar to, ka skolēni savā dzīvē jau ir sastapušies ar šo negatīvo īpašību. Kā arī skolēni saprot to, ka cietsirdība kā īpašība ir negatīva un nav patīkami, ja apkārtējie pret tevi izturas ļauni.

Gandrīz puse respondentu atzīmēja, ka skopums ir negatīva īpašība, ar kuru ir saskārušies visi skolēni. Skolā un ģimenē bērni tiek mudināti dalīties ar mantām un lietām, bet ne visi to spēj un prot.

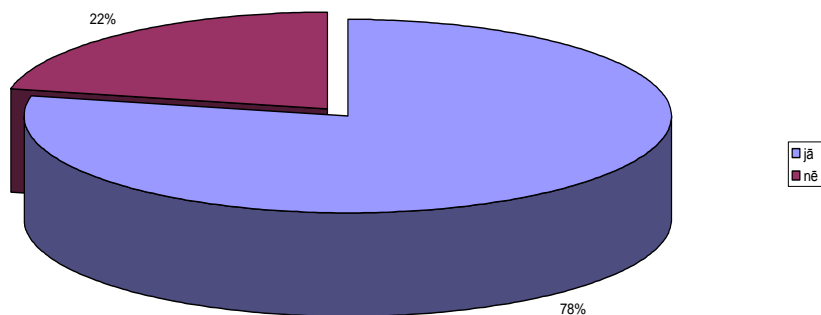
Kā iedomību skolēni izprot to, ka kāds ir labāks par citu. Šajā vecumā skolēniem vēl nav svarīga savas personības izcelšana uz apkārtējo fona.

Skaudību kā negatīvo atzina neliela klases daļa, tas varētu būt tāpēc, ka skolēni paši jau ir sastapušies ar šīm jūtām.

Liekulību kā negatīvo atzina tikai daži skolēni, iespējams, ka skolēni ar šo īpašību vēl nav saskārušies vai arī nav līdz galam izpratuši šī vārda nozīmi.

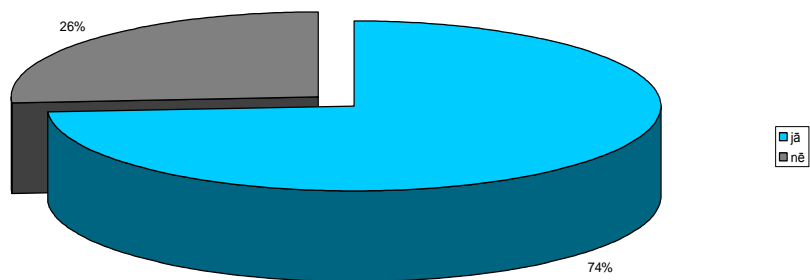
Slinkums kā īpašība skolēniem vajadzētu būt saprotamai, ko kā negatīvu atzina tikai daži skolēni. Tas iespējams tāpēc, ka katrs no skolēniem kādreiz ir paslinkojis, laikā neizpildījis mājasdarbus, nav sakārtojis savu istabu vai nav izdarījis kādu citu darbu.

Pirms iepazīstināju skolēnus ar Kārļa Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas” un tās rašanās vēsturi skolēniem tika lūgts aizpildīt anketu (1. pielikums) kurā darba autore centās noskaidrot skolēnu attieksmi pret lasīšanu.

3.7. att. Patika lasīt pasakas

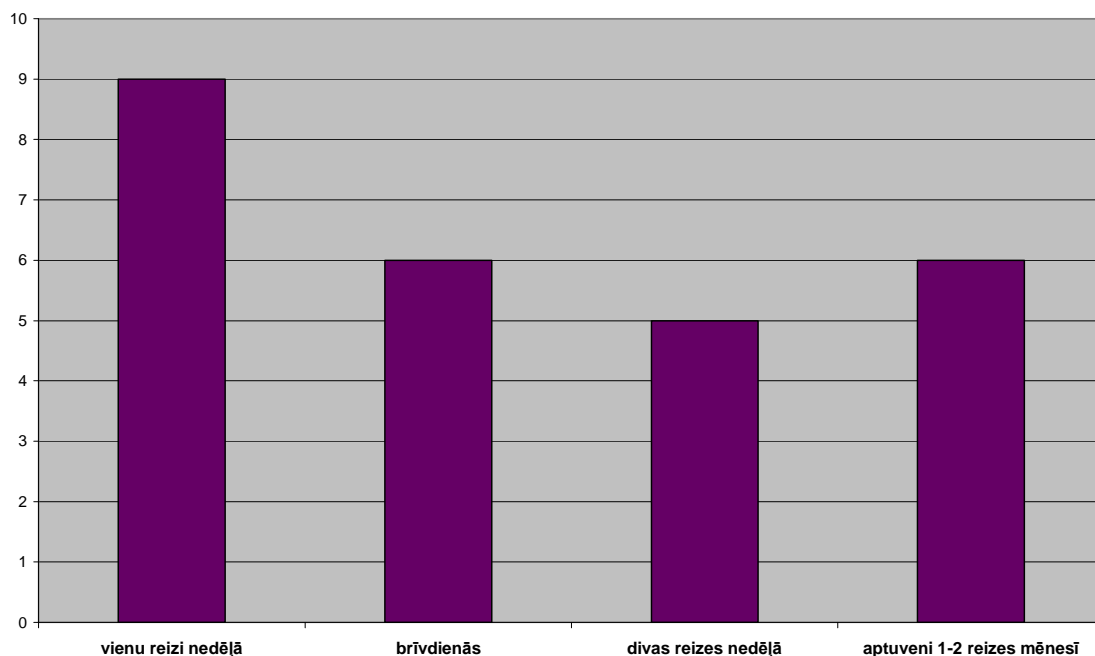
Diagrammā ir redzams, ka lielākajai respondentu daļai patīk lasīt pasakas un tikai dažiem skolēniem lasīt nepatīk.

3.8. att. K. Skalbes pasaku lasīšana

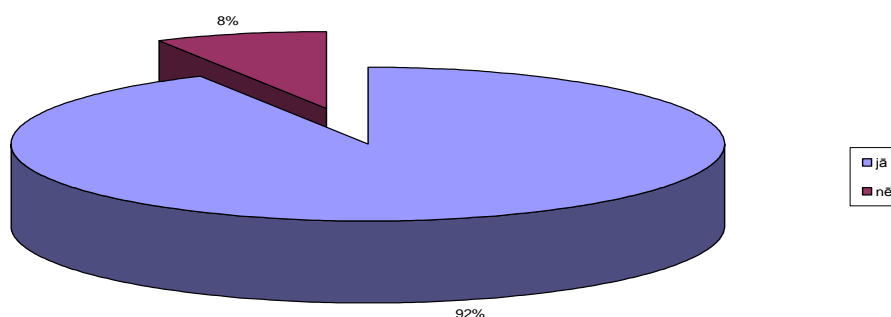
Liela daļa respondentu atbildēja, ka ir lasījuši K. Skalbes pasakas un minēja, ka ir lasījuši pasaku „Kaķīša dzirnavas”, jo šī pasaka bija ieteicamās literatūras sarakstā.

Pirms skolēnu iepazīstināšanas ar K. Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas” darba autore vēlējās noskaidrot vecāku domas par bērnu attieksmi pret grāmatām, lasīšanas biežumu, ja tas nav saistīts ar skolu. (3. pielikums)

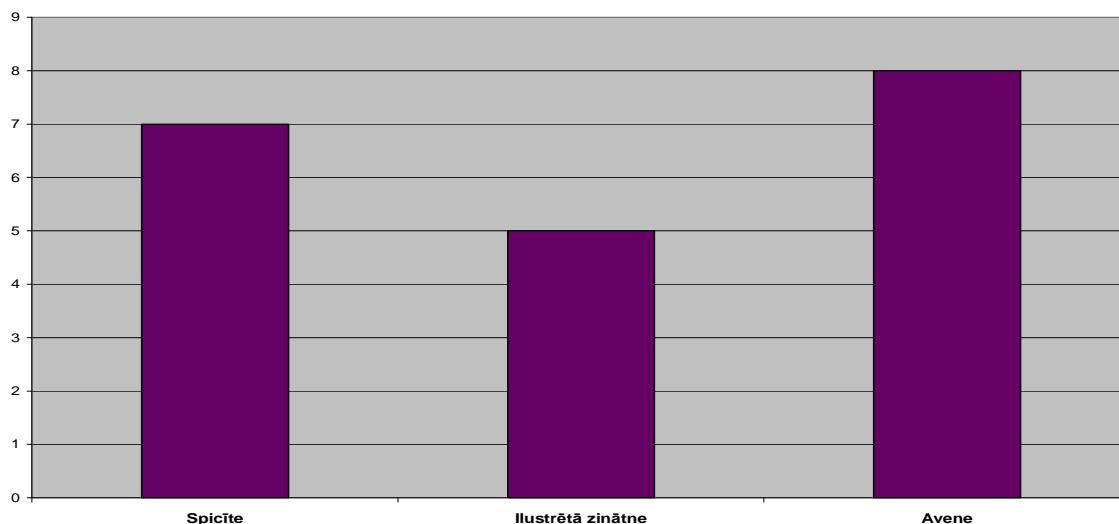
3.9. att. Lasīšanas regularitāte

Kā atzina vecāki, ir skolēni, kas lasa regulāri, bet ir skolēni, kas labprātāk izvēlas citas nodarbes, nevis lasīšanu. Tomēr nav tādu skolēnu, kas grāmatas nelasītu vispār.

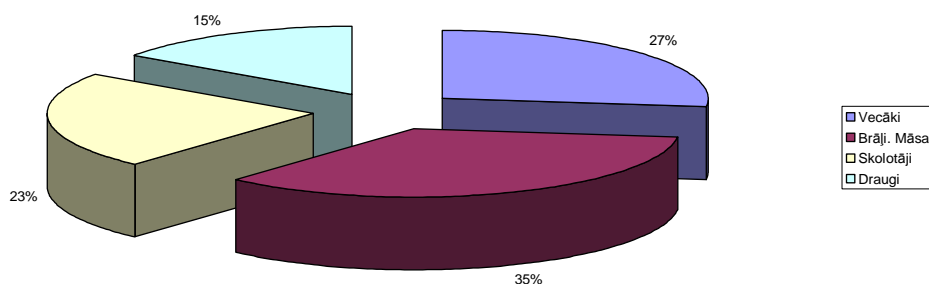
3.10. att. Vai vecāki pērk/dāvina bērniem grāmatas

No aptaujātajiem vecākiem, tikai divi atzina, ka nepērk un nedāvina bērniem grāmatas. Tam varētu būt dažādi skaidrojumi: vecākus pašus neinteresē grāmatas un lasīšana, kas nozīmē, ka arī bērnam tas nav nepieciešams. Kā arī tas varētu būt naudas līdzekļu trūkums, taču kāpēc tas tā ir, ir zināms tikai pašiem vecākiem.

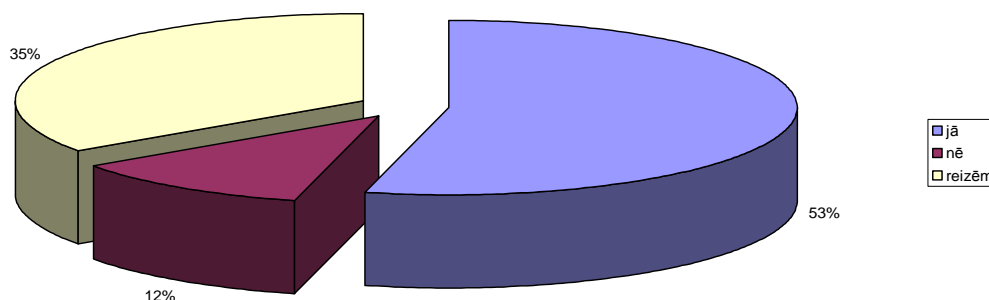
3.11.att. Preses izdevumu lasīšana

„Avene” ir klasē vislasītākais žurnāls, ko labprāt lasa vairums meiteņu. Arī „Spicīti” labprāt lasa trešās klases skolēni. Vismazāk lasītais preses izdevums ir „Ilustrētā Zinātne bērniem”.

3.12.att. Palīgs bērnam izvēlēties literatūru lasīšana

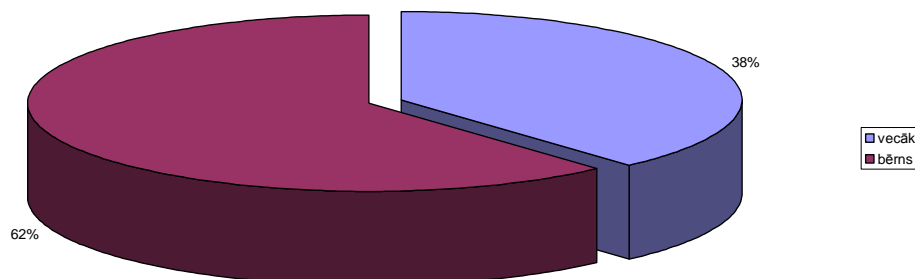
Lielākoties ģimene ir tā, kas palīdz bērnam izvēlēties, kādu grāmatu vai autoru darbu lasīt. Kā redzams 3.12. attēlā, skolēni lielākoties paļaujas uz vecāku vai brāļu un māsu ieteikumiem lasāmvielas izvēlē. Liela nozīme ir arī skolotājas ieteikumiem, savukārt, vismazākais padomdevējs lasāmvielas izvēlē, pēc vecāku uzskatiem, ir draugi.

3.13. att. Vai tiek pārrunāts izlasītais

Ir redzams, ka 53% respondentu ar bērniem pārrunā izlasīto. Pārrunu laikā skolēniem ir iespēja izteikt un pamatot savu viedokli par lasīto, kas nostiprina bērna vērtību skatījumu.

Tomēr ir vecāki, kas ar bērniem nepārrunā lasīto.

3.14. att. Lasītā pārrunu iniciators

Pārrunu iniciatori lielākoties ir bērni, kas liecina, ka viņus izlasītais ir ieinteresējis, ir radušies kādi jautājumi. Vai arī ir vēlme par izlasīto, jauniegūto informāciju, iespaidiem dalīties ar kādu.

3.2. Klases skolēnu raksturojums

Jaunmārupes sākumskolas 3. klasē mācās 26 skolēni – 12 zēni un 14 meitenes. Kopā skolēni mācās kopš pirmās klases. Kopumā skolēni ir draudzīgi, spēj vienoties kopīgiem mērķiem. Skolēni ir atraisīti, brīvi, nebaidās izteikt savu viedokli, pārsvarā prot to arī pamatot.

Klasē ir izveidojies viens, jau kādu laiku nemainīgs grupējums - meitenes, kuras cenšas valdīt pār klasesbiedriem, tomēr īsti tas viņām neizdodas, jo arī pārējie klases skolēni ir stīpras personības.

Skolēni ar lielu aizrautību piedalās dažādās sporta spēlēs. Arī brīvajā laikā - pēc stundām, skolēni vislabprātāk izvēlas sportiskas dabas aktivitātes.

Klasē ir viena ļoti spilgta personība, kura patstāvīgi spēj noorganizēt klasei pasākumus, labprāt uzņemas atbildību, kā arī pati bieži izsaka savu viedokli klases dzīves uzlabošanai. Taču skolniecei nereti ir konflikti ar citām klases meitenēm (no minētā grupējuma), kas arīdzan cenšas ieņemt klasē vadošo lomu.

Tā kā klasē ir daudz skolēnu, tad stundu laikā dažkārt ir vērojama neuzmanība, skolēni ir iemācījušies izmantot to, ka skolotājs visus redzēt nevar. Tajā pašā laikā viņi labprāt strādā grupās, nebaidās klasei prezentēt savu veikumu.

Klasē ir meitene, kas neizceļas ar labām sekmēm, lai gan prāta spējas ir visnotaļ labas – traucē lielais slinkums un nevēlēšanās neko darīt pašai. Slinkuma iespaidā rokraksts izveidojies ļoti sīks un nesalasāms, jo lielākus burtus taču esot grūti uzvilkt. Ir arī vērojamas logopēdiskas problēmas, tomēr rakstības kļūdas ir vairāk paviršības, nekārtīguma un neuzmanības dēļ. Meitene ģimenē ir vienīgais bērns un ļoti izlutināta. Skolniece ļoti komandē savus vecākus. Runājot ar vecākiem, viņi tiek uzrunāti lielākoties pavēles formā: „Atnes tūliņ man sporta tērpu, ja nē - zvanīšu policijai”. Tā kā meitene ir radusi mājās būt galvenā, bet skolā, klasē ir citi līderi un nav iespējams būt par vienīgo, vislabāko – ir jaušams diskomforts, kas izpaužas kā dusmu lēkmes, ja kāds izdara kaut ko skolniecei ne pa prātam, raudāšana - ja kaut kas nesānā vai neveicas, iespītēšanās – ja kaut ko negribas darīt. Redzot jau trīs gadus šīs visas izpausmes, klases kolektīvs (īpaši pēdējā gada laikā, jo skolēni kļuvuši pieaugušāki, vērtēt spējīgāki) dažkārt mēdz izturēties noraidoši pret šo skolniecei, jo meitenes uzvedība un darbības attiecībā pret pārējiem klases bērniem spēj aiziet līdz absurdam. Savukārt, meitenei nav nekādu problēmu skaļi aizskart, apvainot citus klases biedrus, izrādīt pret viņiem

nepatiku, demonstrējot visiem savu attieksmi, piemēram, apsēsties klases vidū ar savu krēslu, ja negrib sēdēt kopā ar kādu skolēnu. Tajā pašā laikā, neskatoties uz visu, skolēni meitenei labprāt palīdz, ja tas nepieciešams, lai gan klasē meitenei draugu nav. Reiz sarunā par draudzību, meitene atklāja, ka ne ar vienu viņa nemaz draudzēties negrib, kā tikai ar klases „līdermeitenēm”. Savukārt klases meitenes ir teikušas, ka viņas ar šo skolnieci nevēlās draudzēties, jo viņām ir kauns ar viņu iet pa ielu. (Skolniece nerūpējas par savu izskatu – neķemmē matus, nemazgā muti, dažkārt staigā ar netīrām drēbēm. Klases audzinātāja visu gadu „cīnās” ar skolnieci par matu ķemmēšanu – dažkārt no rītiem skolotāja pati skolniecei saķemmē matus. Skaidro par to, ka tas ir svarīgi, bet, nevīžība tomēr ņem virsroku. Šobrīd ar skolnieci ir sācis nodarboties psihologs, jo skolotājai skolnieces histērijas lēkmes šķiet aizdomīgas. Pāris reizes skolniece izteica domu, ka gribot nomirt vai arī, ja mamma nomiršot, tad viņa tūdaļ taisīšot pašnāvību.)

4. K. SKALBES PASAKAS „KAĶĪŠA DZIRNAVAS” MĀCĪBU STUNDU TEMATISKAIS PLĀNOJUMS

4.1. tabula

Kārļa Skalbes pasakas „Kaķīša dzirnavas” mācību tematiskais plānojums fakultatīvajām stundām

Nr.	Stundas temats	Stundas mērķis	Metodes, metodiskie paņēmieni un darba organizācijas formas	Mācību līdzekļi
1.	Kārļa Skalbes dzīve, personība un daiļrade.	Veicināt skolēnu interesi par Kārļa Skalbes dzīvi, personību un daiļradi. Rosināt skolēnus apkopot informāciju, kas viņiem jau ir zināma par K. Skalbi.	Individuālais darbs, domu karte, grupu darbs, pārrunas.	K. Skalbes vēstule, kopēts materiāls par K. Skalbi.
2.	Ģimene. Kaķītis, viņa meitas un znoti.	Veicināt skolēnos izpratni par ģimenes nozīmīgumu cilvēka dzīvē, par saskaņas, sapratnes un sirsnīgu attiecību nepieciešamību. Rosināt skolēnus domāt par savu attieksmi pret saviem ģimenes locekļiem. Attīstīt skolēnu lasītprasmi, klausīšanās iemaņas, strādāt ar tekstu.	Darbs ar tekstu. Diskusijas. Prāta vētra.	K. Skalbes pasaka „Kaķīša dzirnavas”, Induļa Zvagūza ilustrācijas. Ar Gudru ziņu, lasāmā grāmata 3. klasei.
3.	Piedošana	Motivēt analizēt, salīdzināt pasaku varoņu teikto. Pilnveidot lasīšanas prasmi.	Salīdzināšana, analīze.	Ar Gudru ziņu, lasāmā grāmata 3. klasei.
4.	Čaklums, strādīgums. Darbs dzirnavās	Veicināt skolēnos izpratni par čakluma, strādīguma nozīmi cilvēka dzīvē, cieņas pret visu darbu veidošanos. Rosināt skolēnus novērtēt K. Skalbes	Frontālas pārrunas, darbs ar tekstu.	Ar Gudru ziņu, lasāmā grāmata 3. klasei.

		valodas tēlainību. Sekmēt skolēnu tēlaino domāšanu, fantāziju.		
5.	Labsirdība	Attīstīt skolēnu lasītprasmi, klausīšanās prasmes un komunikatīvās prasmes.	Darbs grupās, lomu spēles.	Ar Gudru ziņu, lasāmā grāmata 3. klasei.
6.	Negatīvās īpašības, nepateicība, cietsirdīga izturēšanās	Aicināt skolēnus apkopot un izvērtēt savas zināšanas par K. Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas”. Rosināt skolēnos izpratni par ļaunumu, cietsirdību kā vienu no cilvēka negatīvajām īpašībām. Aktualizēt vispārcilvēciskās vērtības – labsirdību, atsaucību, piedošanu, labestību u.c.	Frontālas pārrunas, daiļdarba fragmentu lasījums lomās, prāta vētra.	Ar Gudru ziņu, lasāmā grāmata 3. klasei.

4.1. Metodisko paņēmieni izvēle

Gatavojoties mācību stundām par pamatmateriālu tika izmantots „Valsts pamatizglītības standarts”, kas nosaka skolotāja darbību un stundu plānojumu. Skolotājam gatavojoties mācību stundām ir svarīgi atcerēties: „Tikumisko audzināšanu, mūsaprāt, nodrošina tāda stunda, kurā līdztekus zināšanu, prasmju un iemaņu apguvei veidojas tikumiskās attiecības, kas atbilst sabiedrības morāles etaloniem. Šīs attiecības rodas pirmām kārtām saskarsmē ar konkrētiem cilvēkiem, kas sēž skolas solos, stāv pie galda vai klases tāfeles. Par viņu saskarsmi pastāvīgi rūpējas skolotājs, kas izvirzījis mērķi organizēt bērnu tikumiskās attiecības mācību procesā.”

Skolotāja uzdevums, gatavojoties mācību stundai, ir apzināt mācību materiālu, izvirzīt stundas uzdevumus, mērķi un izvēlēties metodes, nepieciešamo zināšanu apguvei.

Kad ir iepazītas vecumposma īpatnības un veikta skolēnu izpēte, ir izvēlēta skolēnu vecumposmam, vajadzībām un interesēm piemērota grāmata, tiek meklētas arī mācību metodes un mācību paņēmieni.

Darbā ar skolēniem ir svarīgi ne tikai mācīt, bet to darīt viņiem interesanti un saistoši. Mūsdienu mācību procesā tiek izmantotas gan klasiskās, gan interaktīvās mācību metodes un paņēmieni.

Mācību darbam, tikumisko vērtību aktualizēšanai, tika piemeklētas un izmantotas 3. klases bērnu vecumposmam atbilstošas metodes, piemēram:

- pasakas lasīšana;
- izlasītā pārrunāšana, izskaidrošana;
- pārrunas un analīze;
- tēlu analīze;
- lomu spēle;
- problēmu risināšana;
- domu karte;
- „Prāta vētra”;
- ilustrāciju veidošana;
- situāciju analīze;
- daudzveidīgi jautājumi;
- asociācijas.

Izraudzītās metodes dod iespēju skolēniem ne tikai klausīties, bet arī piedalīties līdzī radīšanā, paust savas sajūtas, domas un emocijas.

Lasot patstāvīgi, skolēniem ir iespēja iepazīt un izprast dažādas vērtības un izvērtēt to nozīmīgumu savā dzīvē. Pārrunu laikā skolotāja ar skolēniem var izvērtēt, kādas vērtības katram skolēnam ir svarīgākās un kādas vērtības ir skolēnu dzīvē.

Lasīšanas stundās, kopā ar skolēniem lasot Kārļa Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas” var redzēt un dzirdēt, vai skolēni ir sapratuši autora teikto. Pēc izlasīšanas analizē pasakā paustās vērtības, meklēt negatīvo, analizējot nonākt pie labā un pozitīvā. Lasīšana veicina ne tikai lasīšanas prasmes apguvi, bet arī attieksmes veidošanos.

Plānotajos mācību stundu izmēģinājumos darba autore vēlas vairāk skolēnu uzmanību vērst uz pasaku lasīšanu, to izvērtēšanu un pārdomāšanu. Pasaku lasīšana skolēnus aicina izprast savas un sev apkārt esošo cilvēku tikumiskās vērtības un to nozīmīgumu dzīvē.

4.2. Mācību stundu norise

1. stunda.

Stundas sākumā skolotāja uz tāfeles uzraksta Kārlis Skalbe un piestiprina autora fotogrāfiju. Skolotāja lūdz skolēnus padomāt un atcerēties visu, kas viņiem jau ir zināms, kas saistās ar šo personu. Savas domas skolēni tiek lūgti apkopot *domu kartē*. Kad individuālais darbs ir pabeigts skolēni tiek aicināti apvienoties grupās. Grupu veido no pieciem skolēniem.

Skolēni tiek aicināti izpildīt šo pašu uzdevumu, bet jau grupās. Tiek piedāvātas domu kartes (4. pielikums).

Ar stāstījuma palīdzību skolēni tiek iepazīstināti ar K. Skalbes dzīves un daiļrades faktiem. Tiek veicināta skolēnu klausīšanās prasme, skolēni tiek rosināti domāt un izvērtēt konkrētus autora dzīves notikumus. Tiek attīstīta skolēnu prasme klausīties, uztvert informāciju, izvērtēt to, prasme uzdot jautājumus par sev nesaprotamo vai ieinteresētajām lietām skolotājas stāstījumā.

K. Skalbe dzimis 1879. gada 7. novembrī Vecpiebalgā „Incēnos”, kalēja ģimenē.

„Dzimtā valda satiecība, sirsnība, optimistiska ticība visam labajam. Mātes glāstošā labvēlība, dziesmu skaņas un tuvinieku sirsnība dzejniekam vēlāk liekas kā sapnis īstenībā.” (latviešu rakstnieku portretu skices)

Kad viņam ir astoņi gadi, nomirst tēvs. Skalbe dodas ganu gaitās pie svešiem cilvēkiem. Pēc Vecpiebalgas draudzes skolas beigšanas 1895. gadā Skalbe strādā dažādus gadījuma darbus, kļūstot gan par laukstrādnieku, gan kolportieri, jēru tirgotāju, kasieri un vēršu dzinēju. Ilgu laiku Skalbe dzīvo Ērgļos. Vispirms viņš strādā par skrīvera palīgu un brīvajā laikā daudz lasa. Viņš pat aizraksta Ļ. Tolostojam, M. Gorkijam un A. Čehovam un lūdz atsūtīt viņam grāmatas. M. Gorkijs un A. Čehovs šo lūgumu izpilda.

Vēlāk Skalbe nokārto mājskolotāja eksāmenus un no 1901. gada strādā Ērgļos par palīgskolotāju. Tajā laikā Ērgļu pamatskolas pārzinis ir Rūdolfa Blaumaņa brālis Arvīds. Rūdolfs Blaumanis ievēro jauno dzejnieku un Skalbe kļūst par vienu no viņa literārajiem krustdēliem.

Skalbe pievēršas to apstākļu pētīšanai, kas nomāc cilvēka brīvā gara attīstību. Viņš lasa sociāldemokrātu izdevumus un savos dzejoļos un pasakā “Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties” (1904) ietver sabiedriskus motīvus. No skolotāja darba Skalbe tiek atlaists un pārceļas uz Rīgu.

Skalbe piedalās 1905. gada revolūcijas kustībā, ir žurnāla “Kāvi” redaktors. Šo izdevumu Krievijas valdība slēdz, tāpēc dzejniekam nākas emigrēt. Skalbe uzturas Šveicē, Somijā un Norvēģijā, bet 1909. gada oktobrī atgriežas Rīgā. 1911. gadā viņam piespiež cietumsodu, līdz 1913. gadam viņš atrodas termiņcietumā. Cietumā Skalbe nododas I. Turģeneva, O. Vailda un K. Hamsuna darbu tulkošanai, pabeidz dzejoļu krājumu “Sapņi un teikas” (1912). Daudz laika velta literāras pasakas žanram. 1911. gadā nāk klajā krājums “Pazemīgās dvēseles”, un drīz tam seko “Ziemas pasakas”, kurā iekļauta pasaka „Kaķīša dzirnavas”, kas, kā pastāstīja muzeja darbinieki, ir veltīta K. Skalbes bērniem: meitai Ilzītei, bet pasakas klausītājs Ģiģis ir autora dēls. Tas atklāts vēstulē, ko Skalbe sūta savai sievai Lizetei (6. pielikums)

„Pirmā pasaules kara laikā Skalbe vēro gan kara notikumus, gan bēgļu postu, bet 1918. gadā iznākušajā krājumā “Daugavas viļņi” tomēr izskan liela ticība tautas garam. Savu vērtējumu par daudziem notikumiem, kas vitāli svarīgi topošajai Latvijas valstij, Kārlis Skalbe izteicas “Mazajās piezīmēs”, kas aizsāktas 1917. gada jūnijā. 1990. gadā Latvijā atkal tika izdotas “Mazās piezīmes” un tās beidzas ar ierakstu, kas tika izdarīts 1945. gada 5. aprīlī Stokholmā: “Mēs, latvieši, maza, daudz vārdzināta un izpostīta tauta. Par visu vairāk mums būtu vajadzīga kādas citas tautas civiliecīga aizsardzība. Bet ne viena, ne otra no abām lielām kaimiņu tautām mums to negribēja dot. Mums atliek tagad tikai ticēt dievišķās taisnības uzvarai, kas atnesīs arī Latvijai brīvību. Ir jācer, ka Eiropas tautas nenogrims verdzībā uz visiem laikiem.”

Kā pats K. Skalbe pats uzskata, ka: „Savas gara spējas esmu mantojis no abiem vecākiem. Mana māte bija sirsnīgas, bezbēdīgas un priecīgas dabas. Viņai viegla, bagāta un viegli plūstoša valoda. Viņa arī liela dziedātāja.

No tēva esmu mantojis savu intelektu, prātu. Tēvs bija liels lasītājs, liels grāmatu draugs.

Kad biju paaudzies, lielākais prieks – dziedāt. Bērībā mīļāka nodarbošanās svilpes griezt un stabules maut.

Kādi faktori un apstākļi modināja manī snaudošo mākslinieku? Es domāju, ka tā bija daba, dabas noskaņas. Es dzīvoju atsevišķā mazā mājīnā, meža ielokā. Apkārt bija skaista Piebalgas daba, bet uz bērna dvēseli daba dara lielu un dziļu iespaidu. Kokus es mīlu tāpat kā cilvēkus.

Sākumā domāju, ka dzejošanā pietiek tikai ar jūsmu, bet vēlāk izrādījās, ka ir vēl kaut kas vajadzīgs.

Vispār par manu mākslinieciskos izveidošanos, varētu teikt, ka esmu lirisks no dabas: esmu savas liriskās dāvanas mantojis no mātes, kura bija sirsnīga un liela dziedātāja. Daba tikai modināja manī to, kas klusu snauda, un izveidoja to tālāk.

Ar dzejām man bieži tā, ieskanas motīvs, zinu, ko teikt, bet nevaru izteikt, nav attiecīgo vārdu, vajag viņu sevī vēl uzglabāt.

Parasti ir tā, ka pārdzīvoju spēcīgi kādu jūtu brīdi, kuru tad vēlāk notēloju un izpaužu dzejolī vai pasakā.

Kas attiecas uz manu iztēlošanos un iejušanos, tad viņa darba gaitā ir diezgan spilgta. Spilgti izjūtu dažus atsevišķus brīžus, dažreiz tos pārdzīvoju līdz asarām.

Mani mākslinieciskās darbības traucēkļi? Pie tiem vispirms pieder trūkumi manā raksturā – zināma pasivitāte.

Otrs traucēklis ir tas, ka esmu spiests savu spalvu vairāk izlietot kā žurnālists un ne kā rakstnieks – mākslinieks. Man jābūt vai nu skolotājam, vai žurnālistam, vai ierēdnim. Šī nodarbošanās aizņem daudz laika un uzmanības.” (19, 58. – 59. lpp.)

Arī citi rakstnieki par K. Skalbi izsakās ļoti atzinīgi un pozitīvi. Par K. Skalbi ir teikts: „Dziļa un patiesa ir K. Skalbes tēvzemes un tautas mīlestība. Bez tās nav iedomājama ne rakstnieka daiļrade, ne sabiedriskā darbība.” (19, 5. lpp.)

Kad skolotāja ir pabeigusi savu stāstījumu par K. Skalbes dzīvi, skolēni tiek aicināti pārdomāt dzirdēto un uzdot savus jautājumus, izteikt savu viedokli par rakstnieka dzīvi.

Stundas laikā tika veicināta zināšanu apguve, apjēgšana, intereses radīšana, attīstīta skolēnu uzmanība un klausīšanās prasmes. Stundas mērķis tika sasniegts, skolēni tika ieinteresēti un iepazīstināti ar K. Skalbes dzīvi un personību.

2. stunda.

Šajā stundā skolēni tiek aicināti pārdomāt un rast atbildes uz jautājumiem:

- kādas ir kaķīša attiecības ģimenē ar meitām, kad visi dzīvo dzirnavās un kādas, kad meitas apprecas?
- kāds kaķītis ir pēc rakstura?
- kādas ir meitas?

Tiek attīstīta spēja klausīties un uztvert stāstījumu, spēja analizēt un uzdot jautājumus par tēmu. Tiek rosināta tēlainā domāšana un emocionālā pacēluma rašanās.

Skolēni atver burtnīcas un velta laiku, lai atcerētos, ko iepriekšējā stundā ir uzzinājuši par Kārļa Skalbes dzīvi. Tā kā šī ir pirmā stunda, lai iepazītu pasaku „Kaķīša dzirnavas”, tad ļoti svarīgi ir skolēnus ieinteresēt par šo pasaku.

Skolēni tiek aicināti ar kodoskopa palīdzību aplūkot Induļa Zvagūza ilustrācijas pasakai „Kaķīša dzirnavas”, kur tiek attēlota mierīgā un laimīgā dzīve dzirnavās (Ziemassvētki ar rūķiem un kaķīša meitām). Kad ilustrācijas ir aplūkotas, skolēni tiek aicināti strādāt ar tekstu, atrast kaķīša, viņa meitu raksturojumu, kā arī aprakstu par dzīvi dzirnavās. Kad nepieciešamais atrasts, seko teksta skaļa lasīšana. Kaķīša ciemošanās pie meitām un viņa znotiem tiek lasīts lomās. Kad lasījums pabeigts, seko frontālas pārrunas par lasīto. Lai rosinātu skolēnus izprast kaķīša dzīvi dzirnavās, tiek uzdoti jautājumi: Vai dzīve dzirnavās bija laimīga un kas par to liecina?

Skolēni tiek aicināti pārdomāt un salīdzināt savus uzskatus ar kaķīša meitu uzskatiem un darbiem. Daudz tika spriests par attiecībām ģimenē, bērniem tiek jautāts, kas pēc viņu domām ir ģimene? Skolēnu atbildes bija:

- „Es ar vecākiem.”
- „Visi, kas dzīvojam kopā.”

- „Vectētiņš, vecmamma, mamma, tētis, māsa un es.”

Skolēniem tika pastāstīts, ka tagad viņi dzīvo vecāku izveidotā ģimenē un tad, kad viņi pieaug, viņi veidos savu ģimeni.

Plašāka diskusija izvērtās, kad skolēni tika mudināti padomāt, izteikt un pamatot savu viedokli, vai izveidojot savu ģimeni, mums ir „jāaizmirst” vecāki, kā tas notika ar kaķīša meitām?

Kad ir pārrunātas kaķīša un viņa meitu ģimeniskums, tiek aicināts skolēnus atrast, kur pasakā vēl tiek atklātas ģimeniskas attiecības.

Skolēni atrod, ka ģimene ir princese Ilzīte un ķēniņš. Tiek aicināts pārdomāt un izteikt savu viedokli par attiecībām, kas valda šajā ģimenē.

Skolēniem tiek uzdots mājas darbs: uz nākamo stundu izveidot kādu ģimenes skici, par kuru ir stāstīts pasakā.

Bija redzams, ka skolēni ar interesi un aizrautību saņem šo mājas darbu. Stundas laikā bija redzams, ka skolēni izprot ģimenes vērtību un tā visiem ir svarīga. Ar lielu interesi skolēni iesaistījās stundas darbā, izteica savu viedokli, meklēja atbildes uz uzdotajiem jautājumiem.

3.stunda.

Stunda tiek sākta ar mājas darba izvērtēšanu un prezentēšanu. Mājās skolēniem bija jāveido skice, kurā attēlota kāda ģimene no pasakas „Kaķīša dzirnavas”.

Zīmējumos atklājas tas, ka skolēni ir izpratuši ģimeniskumu un sapratuši, ka ģimene ir viens veselums.

Pārrunu rezultātā skolēni atzina, ka ģimene viņiem ir ļoti svarīga.

Tiek uzdots jautājums: „vai jums kādreiz ir nācies kādam piedot vai lūgt piedošanu?” Atbilde uz jautājumu ir viena, visiem reiz ir nācies gan piedot, gan lūgt piedošanu. Pēc šīs atbildes seko nākošais jautājums: „Kas ir grūtāk, lūgt piedošanu, vai piedot?” Šoreiz skolēnu domas dalās, vieniem liekās, ka grūtāk ir piedot, bet vieglāk lūgt piedošanu, citiem šķiet, ka grūtāk ir palūgt piedošanu nekā piedot, bet tikai daži skolēni atbildēja, ka vienlīdz grūti ir piedot un prasīt, lai kāds piedod. Tad ar jautājumu palīdzību skolēni tiek rosināti domāt, kāpēc mums ir jālūdz piedošana, vai kāpēc mums ir jāpiedod?

Skolotāja apkopo skolēnu atbildes un veido secinājumu: piedošana ir jālūdz, ja kādam ir izdarīts kaut kas slikts, kāds ir apvainots.

Skolēniem tiek lūgts aizpildīt domu karti, kurā jāuzskaita personāži, kam un kāpēc kaķītis piedod.

Kad darbs ir paveikts, ar „prāta vētras” palīdzību uz tāfeles tiek izveidots saraksts ar pasaku tēliem un viņu rīcību, kam kaķītis ir piedēvis. Skolēni ir minējuši šādus pasaku tēlus un viņu rīcību:

- melnais runcis – dzirnavu atņemšana un izpostīšana;
- puikas – kaķīša mocīšana, slīcināšana, mētāšana;
- meitas – pajumtes nedošana, neviesmielība, nepateicība un lepnums.

Skolotāja apkopo skolēnu atbildes un lūdz divus skolēnus nolasīt ķēniņa un kaķīša sarunu, kurā atklājas viena no kaķīša vērtībām - spēja piedot.

Šajā stundā tika veicināta zināšanu pilnveide, padziļināta piedošanas vērtības izpratne, aktualizēta skolēnu individuālā pieredze. Tiek sekmētas aktīvas klausīšanās iemaņas.

4. stunda.

Stundas sākumā tiek atkārtots iepriekšējā stundā secinātais, kāpēc ir svarīgi mācēt piedot un lūgt piedošanu.

Tiek nolasīta Latviešu tautas pasaka „Garā pupa”. (5. pielikums) Tad skolēniem tiek uzdotas atstāstīt, par ko pasakā bija stāstīts, kāda ir pasakas galvenā doma. Šī uzdevuma mērķis ir veicināt izpratni par čakluma, strādīguma nozīmi cilvēka dzīvē, cieņas pret visu darbu veidošanos. Būtiski ir rosināt skolēnus nonākt pie atziņas, ka bez darba cilvēka dzīve nav iespējama un ka visi darbi ir vienlīdz svarīgi un nozīmīgi.

Kad pasaka un darba vērtība ir pārrunāta, skolēni tiek lūgti atrast pasakā tos fragmentus, kuros ir aprakstīts čaklums, darbīgums. Skolēni lasa: „Reiz vecos laikos, kad tie labie gadi bij, vienam kaķītim bij dzirnavas. Viņas gāja dien, un nakti murra, murra, murr...” „Pats melderis baltā kažokā staigāja un skaitīja maisus – riekstu maisus un mandeļu maisus.” „Viņš iekļīlāja dzirnavas melnajam runcim, kurš bija ļoti bagāts un sargāja velna nauda lādi vecās pils pagrabā.” „Pats pagraba meistars staigāja baltā skotelē un pārraudzīja ķērnes. Arī meitai bij skotele priekšā, un viņa palīdzēja darbā.” (18.)

Mājas darbs: Izveidojiet atziņu apkopojumu, par tēmu darbs, čaklums.

Šajā stundā tiek sekmēta skolēnu izpratne par čaklumu, darbīgumu, darbu. Pēc autores domām, stundas mērķis tika sasniegts, jo skolēni izprata čakluma nozīmīgumu un kā skolēni atzina, viņi nekautrējas darīt visādus darbus.

5. stunda.

Stunda tiek sākota ar mājas darba izvērtēšanu un prezentēšanu. Skolēni ir izpratuši, ka ir ļoti svarīgi ar cieņu izturēties pret darbu, darbs ir jāgodā.

Ar kodoskopa palīdzību tiek apskatītas ilustrācijas: kaķīša viesošanās pie meitas, pavāra satikšanās ar melderi, pie ķēniņa pils virtuves durvīm un darba dienas beigas ķēniņa pilī.

Aplūkojot ilustrācijas, skolēni tiek aicināti padomāt un izteikt savu viedokli, par attēlā redzamo, mudināti aprakstīt savas sajūtas, kas viņus pārņem lūkojoties ilustrācijās. Kad skolēni izteikuši savas domas, tiek nolasīts citāts no pasakas: „„Runcīt, runcīt stāsti pasaku!” mazais Ģiģis teica, noliecis galvu pie runča drebošā pakauša. Un, kad Ģiģis tam bija nosēdies līdzās uz mūra, kaķis iesāka.” (18.) Tiek lūgts, lai skolēni izsaka savas domas, kāda ir puisīša rīcība, kad viņš lūdz, lai kaķītis pastāsta pasaku? Kad skolēni ir izteikuši savas atbildes, tiek pateikts, ka šodien runāsim par labestību, labsirdību.

Skolēni tiek aicināti izvēlēties krāsu lapiņu, pēc kuras skolēni tiek sadalīti nelielās grupās. Skolēniem tiek dots laiks pārdomāt, kas viņuprāt ir labestība, labsirdība. Skolēnu atbildes bija šādas:

- palīdzēt citiem;
- būt draudzīgiem;
- būt izpalīdzīgiem;
- darīt labu;
- būt laipniem.

Kad skolēni ir atbildējuši uz skolotājas jautājumu, ar skaitāmpanta palīdzību tiek izvēlēti skolēni, kas izspēlēs ainu, kurā ķēniņa pils pavārs pieņem kaķīti savā virtuvē, dodot viņam pajumti. Pēc tam visi kopā noklausās un izsaka sava viedokli gan par spēlēto ainu, gan par izjūtām, kādas radās lomu spēlējot un skatoties. Skolēni izteica atzinumus, ka viņiem likās, ka kaķītim ir kauns par pavāra labestīgo izturēšanos. Skolēniem tika uzdots jautājums: „Vai cilvēki ar labestīgu rīcību cenšas kādu pazemot?” Uz uzdoto jautājumu izskanēja atbilde, ka grib palīdzēt.

Mājas darbs: uzrakstīt nelielu pasaku, kurā atklājas labestības vērtība.

Šajā stundā tika sekmēta skolēnu izpratne par labsirdības vērtību. Stundas mērķis tika sasniegts, skolēni izprata labsirdības nozīmi cilvēka dzīvē. Kā arī skolēni izprata, ka nav jākaunas pašiem būt labsirdīgiem, izpalīdzīgiem, sirsnīgiem un nav jākaurejas, kad kāds pret viņiem izturas labsirdīgi.

6. stunda.

Stundas sākumā tiek pārrunāts mājas darbs, kurā atklājas, ka skolēni ir izpratuši labestības nozīmīgumu. Klases priekšā tiek aicināti skolēni, kuri vēlās nolasīt savu pasaku klases biedriem.

Skolotāja uzdod skolēniem jautājumu: „Vai dzīvē mēs sastopamies tikai ar cilvēku cēlu, jauku, godīgu un labsirdīgu attieksmi?” Skolēni atbild, ka nē! Kam seko skolotājas nākamais jautājums: „Vai jūs nekad neesat nevienu aizvainojuši vai apbēdinājuši?” Skolēni atbild uz skolotājas uzdoto jautājumu un pamato savu atbildi. Kad skolēni ir atbildējuši uz

jautājumiem, skolotāja aicina skolēnus atrast pasakā fragmentus, kur ir stāstīts par varoņu negatīvo rīcību. Kad skolēni skaļi pa pāriem (sola biedru) ir nolāsījuši fragmentus ar negatīvu rīcību, piemēram, cietsirdību, nepateicību vai ļaunumu, skolotāja aicina skolēnus padomāt, ko ļaunais mums māca un vai ar ļaunā palīdzību var iemācīties labo, cēlo. Skolēni atbild apstiprinoši. Skolotāja aicina visus padomāt, ko var mācīties no katra lasītā pasakas fragmenta. Skolēni atbild un savas atbildes pamato.

Stundas mērķis tika sasniegts, kas bija dzirdams audzēkņu domās, ko ļaunais māca, kā būtu pareizi rīkoties, lai neviens netiktu sāpināts. Jo kā skolēni atzina, viņiem nepatīk, kad pret viņiem izturas slikti, tāpēc arī viņi cenšoties nedarīt citiem pāri.

5. REZULTĀTU APKOPOJUMS UN ANALĪZE

Praktiski īstenojot tikumisko vērtību aktualizācijas iespējas izmantojot K. Skalbes pasaku „Kaķīša dzirnavas”, bija svarīgi nodrošināt vērtību skaidrojumu atbilstoši izvēlētajam vecumposmam, neiejaucoties skolēnu domu izteikšanā, bet novērojot.

Uzzinot, ka latviešu valodas stundās, būs jāanalizē, jāzīmē un jāiejūtas dažādos tēlos, skolēni bija ļoti ieinteresēti un sajūsmināti. Pasaka ir piemērota, viegli izprotama 3. klases skolēniem, lai ar tās palīdzību skolēnos attīstītu dažādu vērtību nozīmīgumu dzīvē. Analizējot pasaku, skolēniem ir vieglāk izprast, kas ir labs, kas ir slikts. Skolēni tiek mudināti pasakā saskatīt ne tikai labo un cēlo, bet arī ļauno un slikto, ar kā palīdzību tiek noskaidrots, kā nevajag rīkoties.

Iepazīšanās stundā skolēni skaidroja, kā viņi saprot vārdus: tikums, vērtība. Ar jēdzienu tikums skolēniem saistās kaut kas labs, ka kādam kaut kas padodas, piemēram, dejošana, zīmēšana vai dziedāšana. Taču ar jēdzienu - vērtība, skolēniem saistās kaut kas materiāls - nauda, zelts vai kāda manta. Kā arī skolēni aizpildīja vērtību piramīdu, kurā skolēniem bija jāizvērtē un piramīdā jāielīmē tās vērtības, kas ir svarīgas viņu dzīvē. Skolēnu patiesums atklājās šo piramīdu pildot, jo kā viņi atzina, visas dotās vērtības viņiem šķita svarīgas un bija grūti izdalīt, kura ir pati svarīgākā.

Klasē bija arī tādi skolēni, kas uzdeva jautājumu, vai jāpilda tā, kā viņi domā, vai tā, kā citiem liktos pareizi? Uz šo skolēnu jautājumu tika atbildēts, ka nav pareizu vai nepareizu atbilžu, ka katram no mums savā dzīvē ir kāda vērtība, ko mēs vērtējam augstāk par visu citu.

Pirmajā stundā skolēni pildīja domu karti, kurā bija jāuzraksta viņiem jau zināmais par autoru. Apkopojot rezultātus, bija redzams, ka skolēnu zināšanas par autoru un viņa dzīvi bija minimālas, skolēni tik pat kā neko nezināja par K. Skalbi un viņa daiļradi. Stundas turpmākajā laikā, darba autore iepazīstināja skolēnus ar K. Skalbes dzīves gājumu un pasakas „Kaķīša dzirnavas” tapšanas vēsturi. Skolēni ar lielu prieku klausījās un kā pēc stundas atzina, interesanta un jauka viņiem ir likusies rakstnieka doma, pasaku „Kaķīša dzirnavas” vēltīt meitai Ilzītei.

Kad skolēni bija iepazīstināti ar K. Skalbes dzīves gājumu un daiļradi, visi kopīgi un katrs individuāli lasījām pasaku „Kaķīša dzirnavas”. Skolēni stundu laikā strādāja ļoti kārtīgi un aizrautīgi, ar lielu prieku iesaistījās diskusijās, dažādu uzdevumu izpildē. Analizējot pasaku varoņu rīcību un tekstu, skolēni neietekmējās no klases biedriem, par ko liecina viedokļu dažādība.

Otrajā stundā runājām par attiecībām ģimenē. Runājot par attiecībām ģimenē, biju ļoti uzmanīga, lai neviens netiktu aizvainots, jo skolēni personīgi nebija pazīstami un nebija

informācijas, no kādas ģimenes katrs nāk. Analizējot kaķīša ģimeni skolēnu domas atšķīrās, jo vieni nosodīja kaķīša meitu rīcību, kad melderis palika bez dzirnavām un neviena no meitām nedeva tēvam pajumti. Tomēr bija arī skolēni, kas uzskatīja, ka meitām tagad ir sava ģimene, par kuru tad arī viņām ir jā rūpējas. Skolēniem, kas uzskatīja, ka meitām nav jāpalīdz kaķītim, kas par viņām visu laiku bija rūpējies un gādājis pūru, tika uzdots jautājums, vai arī viņi nepalīdzētu saviem vecākiem, kas par viņiem ir rūpējušies un gādājuši tikai tāpēc, ka viņiem tagad ir savas ģimenes (sievas un vīri). Šis jautājums skolēniem lika aizdomāties un „pārnest” pasaku uz reālo dzīvi. Kā rezultātā skolēni atzina, ka ģimeniskums ir svarīgs ne tikai dzīvē, bet arī pasakās. Ar pasakas palīdzību skolēni aptvēra un atzina ģimenes kā vērtības nozīmīgumu.

Kad ģimene kā vērtība tika iepazīta, izanalizēta un pārrunāta, skolēnu uzmanība tika pievērsta piedošanas vērtībai un tās nozīmīgumam. Šajā stundā darba autore pārliecinājās, ka ikviens no skolēniem ir saskaries ar šo vērtību un ka visi skolēni šo vērtību izprot. Stundas laikā tika pārrunāts, kas ir piedot un kas ir piedošanas lūgšana. Darba autore centās uzzināt skolēnu domas, kas ir grūtāk, kas ir vieglāk, proti, kādam piedot vai kādam lūgt, lai piedod. Apkopojot visas skolēnu atbildes, var secināt, ka grūti ir gan viens, gan otrs. Tomēr skolēni saprot un apzinās, ka bez piedošanas vērtības cilvēks nespēs eksistēt.

Ceturtajā stundā skolēni tika iepazīstināti ar vērtību - čaklums. Stundas sākumā skolotāja nolasīja Latviešu tautas pasaku „Garā pupa”. Pēc pasakas noklausīšanās skolēni tika aicināti analizēt meiteņu čaklumu, izteikt savas domas par dzirdēto. Apkopojot un analizējot skolēnu atbildes un spriedumus ir redzams, ka skolēni izprot čakluma nozīmīgumu. Pārrunājot skolēnu strādīgumu, viņi atzina, ka dažkārt ir slinkums veikt kādu darbu, bet bija redzams, ka skolēni apzinās, ka visi iesāktie darbi ir jāpabeidz līdz galam. Pēc skolēnu darbiem ir redzams, ka viņi izprot čakluma nozīmīgumu.

Kad ar skolēniem tika pārrunāts par labestību un pasakā „Kaķīša dzirnavas” izanalizēti fragmenti, kur tiek runāts par labestību, skolēnos bija redzams vieglums, patika par šo vērtību. Šajā stundā skolēni „atvērās”. Skolēni ar prieku dalījās pieredzē, ko viņi ir labu izdarījuši, kādu labestību ir saņēmuši no apkārtējiem cilvēkiem. Labestība šobrīd tiek aktualizēta visapkārt, tie ir dažādi projekti televīzijā, piemēram, „Labestības diena”, „Eņģeļi pār Latviju”. Klasē bija daudzi skolēni, kas šos pasākumus apmeklēja arī klātienē. Tas, ka labestība šajā klasē nav sveša, apliecina tas, ka skolēni ar ģimenēm uz Ziemassvētkiem iesaistās akcijās, kurās ziedo dažādas mantas un drēbes bērnu nama bērniem. Analizējot skolēnu rīcību un viedokļus, darba autore ir pārliecināta, ka skolēni ne tikai izprot, bet arī novērtē labestības vērtību.

Runājot par negatīvajām īpašībām, katram no klases bija ko teikt. Darba autore uzskata, ka skolēni ir pietiekami pieauguši, lai spētu nošķirt labo no sliktā. Analizējot pasakā „Kaķīša dzirnavas” visu, kas ir negatīvs, tika aicināts skolēnus apdomāt, kā vajadzētu rīkoties, lai slikto pārvērstu par labo.

Analizējot iegūtos rezultātus 3. klasē, var secināt, ka ar pasakas palīdzību skolēniem var aktualizēt tikumiskās vērtības. Analizējot dažādas vērtības pasakā, ir ļoti svarīgi ļaut skolēniem izteikties, uzklaut viņu domas, neuzspiežot kādu konkrētu viedokli.

Pasaka ir piemērota, lai 3. klases skolnieki izprastu tikumiskās vērtības.

NOBEIGUMS

Ikdienā nereti saskaramies ar cilvēku skeptisko attieksmi attiecībā pret jauniešiem, skolas vecuma bērniem. Tiek uzsvērts, ka mūsdienu bērniem nav stabilu vērtību, ka skolēni nelasa grāmatas. Taču tā nemaz nav. Kā liecina vecāku anketas rezultāti un saruna ar skolotāju, lielākā daļa skolēnu ar prieku lasa, piedalās dažādās ārpusstundu aktivitātēs, skolēni ir atvērti un ar interesi iesaistās dažādās aktivitātēs. Skolēni ar prieku piedalās stundās, ar interesi klausās jaunu informāciju, prot izdarīt secinājumu, izteikt savu viedokli un pamatot to. Svarīgi stundu laikā skolēnus ieinteresēt, norādīt viņiem darbības un domāšanas virzienu. Tomēr gala rezultāts, domugrauds vai konkrēta atziņa skolēnam ir jāatrod, jāizprot pašam. Ir jāļauj skolēniem darboties, meklēt un risināt pašiem.

Mūsdienās, kad pasaule attīstās ļoti ātri un kad informācijas daudzums ir ļoti plašs, ir ļoti viegli pazaudēt orientierus. Cilvēki nereti notic viltus vērtībām, pakļaujas dažādu saukļu aicinājumiem. Ko darīt, lai tas tā nenotiktu? Ko darīt, lai netiktu pazaudēti patiesās dzīves ceļa orientieri, lai nezustu augstākās vērtības?

Mums visiem ir jāatver sirdis labestībai, labsirdībai. Ja mēs, cilvēki, izpratīsim patiesās dzīves vērtības, mēs vairosim dzīvesprieku un mīlestību sev visapkārt. Izprast pasauli, vērtības ir jāmācās jau no mazotnes. Lielisks palīgs te ir mākslas pasaule, jo tieši māksla iedarbojas uz cilvēka garīgo pasauli. Māksla ir dzīves pamatā, tā kopj un bagātina cilvēka garīgo pasauli, jūtas, emocijas. Tas ir normāli, ka jebkurš poētisks pārdzīvojums dod impulsu uzkrājumu paplašināšanai, nodrošinot iespēju tālākām darbībām, pārdzīvojumiem, ievirzot tos jaunā gultnē un ļaujot uz pasauli paskatīties "citā gaismā".

Literatūras baudīšanai un apguvei kā ētisko vērtību audzinātājam ir jāklūst par ieradumu, nevis jāpaliek kā retu reizi raksturīgai iezīmei. Apkopojot pētījuma rezultātus darba autore ir priecīga un apmierināta, ka skolēni nebaidās paust savu viedokli, ar prieku veic uzdevumus, labprāt lasa daiļliteratūru, spēj uztvert tekstā ietvertās atziņas, izdara secinājumus, apzinās savas spējas un atzīst, ka K. Skalbes pasaka "Kaķīša dzirnavas" viņiem bija interesanta.

Mācību izmēģinājumā tika aktualizētas tikumiskās vērtības Kārļa Skalbes pasakā "Kaķīša dzirnavas" tika veicināta jaunu zināšanu apguve un interese par K. Skalbes dzīvi, personību un pasakas rašanos, attīstīta skolēnu prasme formulēt savas domas un idejas, prasme argumentēt savu viedokli, prasme apkopot pieredzi, zināšanas, risināt problēmsituācijas; tika veicināta un attīstīta skolēnu tēlainā un asociatīvā domāšana, veicinātas empātijas spējas, līdz pārdzīvojuma un emocionāla pārdzīvojuma un pacēluma

rašanās, rosināta skolēnu pašizteiksme, attīstīta iztēle un fantāzija; tika attīstītas skolēnu komunikatīvas prasmes, individuālā un grupu darba iemaņas.

Efektīva darba pamatā tika izmantotas šādas metodes: pārrunas un analīze, domu karte, situāciju analīze, daudzveidīgi jautājumi un lomu spēles.

Apkopojot iegūto informāciju, var apgalvot, ka ievirzot skolēnus patsāvīgā, radošā darbībā, rosinot viņus elastīgi domāt, meklēt nestandarta risinājumus problēmsituācijām, rosinot skolēnus attīstīt savas spējas, prasmes un iemaņas, kā arī veicinot skolēnu tēlainās, asociatīvās un emocionālās uztveres attīstību, rosinot skolēnus atbrīvoties no standartizētas domāšanas, stundās izmantojot pēc iespējas daudzveidīgākus mācību metodes, paņēmienus, darba organizācijas formas un sniedzot skolēniem nepieciešamo informāciju un atbalstu, palīdzot viņiem apgūt zināšanas un prasmes mākslinieciskajai darbībai, K. Skalbes pasakā “Kaķīša dzirnavas” ietvertās tikumiskās vērtības tiek aktualizētas.

Diplomdarba uzdevumi ir izpildīti, mērķis ir sasniegts.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. *Ētika*. Rīga: Rīgas metropolijas izdevums, 1997. 161 lpp.
2. *Ētikas vārdnīca*. Kona I. redakcijā. Rīga: Avots, 1987. 276 lpp.
3. **Kempbels**. *Kā patiesi mīlēt bērnu*. Rīga: Amnis, 1998. 129 lpp.
4. **Kostada, M.** Labestība. No: Latviešu tautas dzīvesziņa 4. daļa, Rīga: Zvaigzne, 1993, 2006.-208. lpp.
5. **Kuzņecovs, A.** *Profesionālās ētikas pamati*. Rīga: RaKa, 2003. 202 lpp.
6. **Lasmane, S., Milts, A., Rubenis, A.** *Ētika*. Rīga: Zvaigzne, 1993. 252 lpp.
7. *Latviešu tautas dzīvesziņas 4. Tikumi. Vērtības*. Rīga: Preses nams, 1993.
8. **Lieģeniece, D.** *Bērns – pasaulē, pasaule – bērņā*. Rīga: Zvaigzne, 1992. 136 lpp.
9. **Meikšāne, Dz.** *Psiholoģija mums pašiem*. Rīga: RaKa, 1998. 166 lpp.
10. **Milts, A.** *Ētika. Kas ir ētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 60 lpp.
11. **Milts, A.** *Ētika. Personības un sabiedrības ētika*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 87 lpp.
12. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000. 248 lpp.
13. **Purmale, R.** *Bērns pieaugušo vērtības sistēmā. Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Rīga: Izglītības solī, 2000. 87 lpp.
14. **Puškarevs, I.** *Bērnu un pusaudžu augšana un attīstība*. Rīga: 1986. 76 lpp.
15. **Puškarevs, I., Golubeva, A.** *Bērņa attīstība*. Lielvārds, 1999. 119 lpp.
16. **Reņģe, V.** *Personības psiholoģiskās teorijas*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 175 lpp.
17. **Students, J. A.** *Vispārīgā pedagogija*. I, II daļa. Rīga: RaKa, 1998. 554 lpp.
18. **Skalbe, K.** *Kaķīša dzirnavas*. Rīga: Liesma, 1974. 29 lpp.
19. **Skalbe, K.** *Rakstu krājums par rakstniekiem un literatūru*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 83 lpp.
20. **Svence, G.** *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 159 lpp.
21. **Špona, A.** *Audzināšanas teorija un prakse*. Rīga: Raka, 2001. 162 lpp.
22. **Vilks, A.** *Vārdnīca filozofijā*. Rīga: RaKa, 2000. 180 lpp.
23. **Zimkeviča – Jevstignejeva, T.** *Projektīvā psihodiagnostika pasaku terapijā*. Rīga: JUMI, 2006. 176 lpp.

(http://www.bti.gov.lv/lat/metodiska_palidziba/pozitivas_disciplinesanas_metodes/?doc=782&page=)

PIELIKUMI

Anketa

Sveiks! Tava aizpildītā anketa palīdzēs man uzrakstīt bakalaura darbu Latvijas Universitātē. Atbilstošo atbildi atzīmē, līnijās uzraksti savas domas!

Lai veicas!

1. Vai Tev patīk lasīt pasakas?

- Jā;
- Nē.

2. Vai esi lasījis kādu Kārļa Skalbes pasaku?

- Jā;
- Nē.

3. Ja esi lasījis, kura pasaka Tev patika vislabāk, kāpēc?

.....

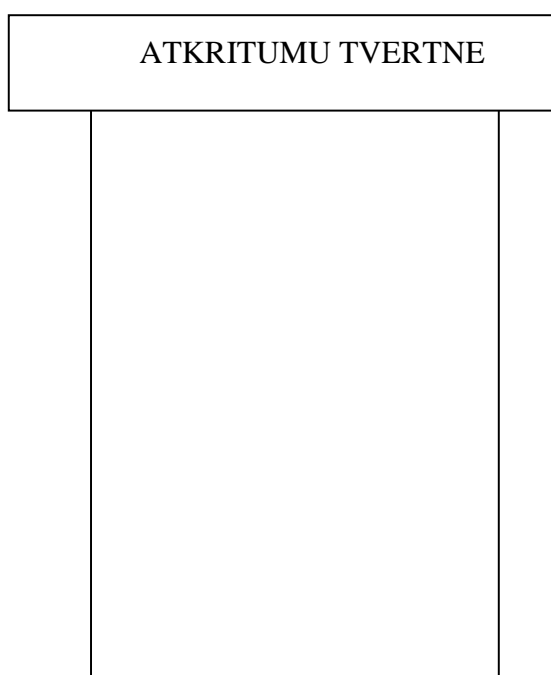
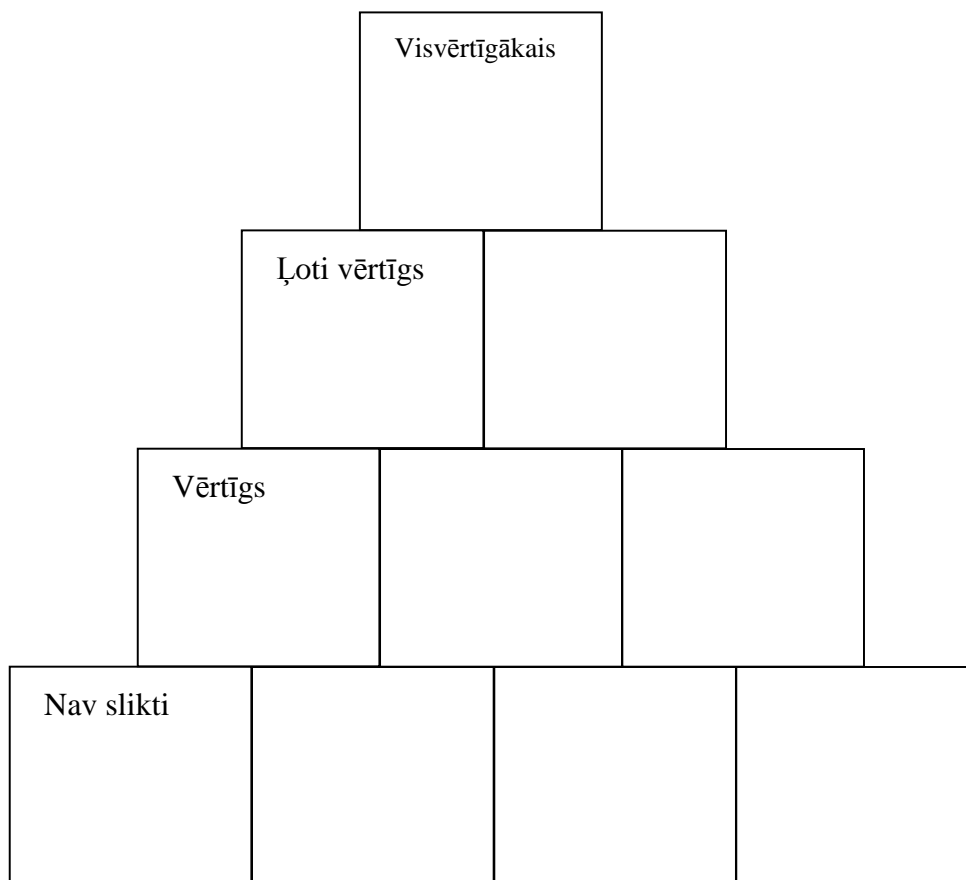
.....

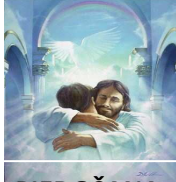

.....

4. Kā Tu izskaidrotu vārdus:

- Tikums
- Vērtības

Paldies!

					
PANĀKUMI	BAGĀTĪBA	GODĪGUMS	SKAISTUMS	IEJŪTĪBA	LABESTĪBA
					
IZPRATNE	CIENA	NEATLAI DĪBA	MIERĪGUMS	MĀCĪŠANĀS	PIEDOŠANA
					
RUPIGUMS	TAISNĪGUMS	MĪLESTĪBA	MĀJĪGUMS	SAVALDĪBA	LAIPNĪBA
					
CERĪBA	GUDRĪBA	TRADĪCIJAS	IECIETĪBA		

Anketa vecākiem

1. Cik bieži Jūsu bērns lasa?
 - Vienu reizi nedēļā;
 - Divas reizes nedēļā;
 - 1 – 2 reizes mēnesī;
 - Brīvdienās.

2. Vai Jūs pērciet, dāviniet bērniem grāmatas?
 - Jā;
 - Nē.

3. Vai Jūsu bērns lasa kādus preses izdevumus?
 - Jā;
 - Nē.

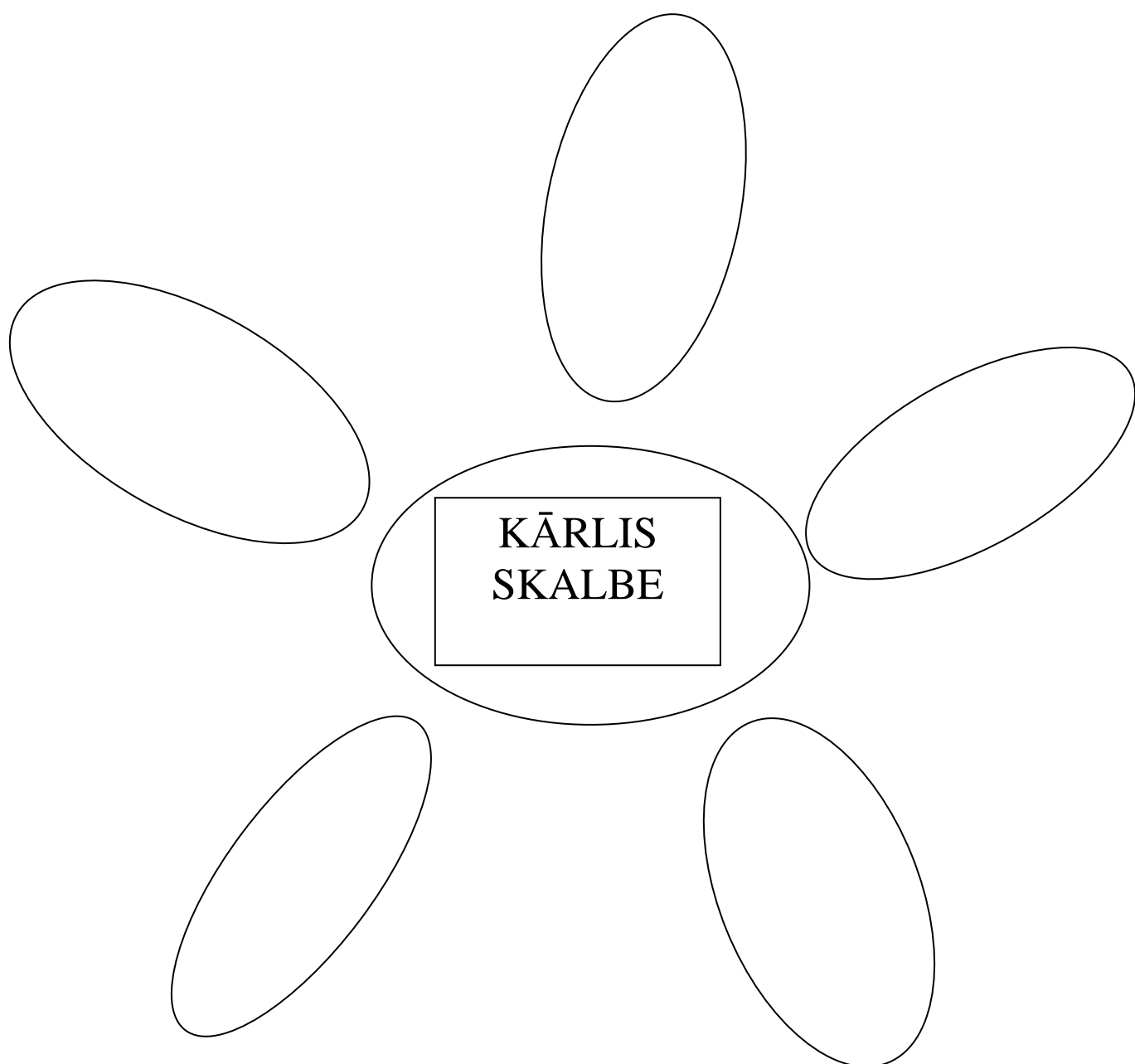
Ja lasa, tad
kādu? _____

4. Kas bērnam palīdz izvēlēties lasāmvielu?
 - Draugi;
 - Skolotāja;
 - Brālis, māsa;
 - Vecāki.

5. Vai Jūs pārrunājat izlasīto?
 - Jā;
 - Nē.

6. Kas ir pārrunu iniciators?
 - Vecāki;
 - Bērns.

Paldies!

Latviešu tautas pasaka

GARĀ PUPA

Sensenos laikos pie kādas bargas pamātes dzīvo-
jusi čakla sērdienīte, kurai pamāte nav varējusi dar-
ba vien piedot. Pamāte bijusi ļoti ļauna. Kādu dienu
viņa tīšu prātu iebērusi pelnos pupas un likusi tās
sērdienītei izlasīt.

Sērdienīte lasa, lasa, bet kā par brīnumu, viena
pupa tomēr paliek pelnos. Un pupa sāk augt. Aug,
aug un izaug līdz pašām debesīm. Sērdienīte skatās
un skatās, līdz sāk kāpt pa pupu uz augšu, jo de-
besīs domā redzēt savu mirušo māti.

Tā viņa kāpj un kāpj, līdz beigu beigās arī nonāk
debesīs. Tur viņa ierauga mazu būdiņu un iet iekšā.
Iegājusi viņa atrod gultā guļam vecu, slimu vecīti,
kurš lūdzas, lai sērdienīte viņam iekurinot pirti. Sēr-
dienīte ir ar mieru. Vecītis saka: — Malkas man nav,
bet tur aiz tās kūts veci zirga kauli, tos var itin
labi kurināt malkas vietā. Ūdens vietā var pasmelt
vircu, jo pēc tīra ūdens šeit tālu jāiet. Slotas vietā
itin labi vari paņemt zirga asti, to tu dabūsi tur aiz
kūts tajā kalniņā.

Sērdienītei žēlums pārņem ^{laba} sirdi, dzirdot vecīša
vārdus. Viņa, ne vārda neteikusi, aiztek uz attālo
mežu un pārnes malku, no tālās upītes atnes tīro
ūdeni un no mīkstiem bērza žagariem sasien itin
mīkstu slotu. Izkurinājusi pirti un sasildījusi ūdeni,
viņa iet pie vecīša un lūdz uz pirti.

Vecītis saka: — Esmu slimis un pats nevaru aiziet. Mīļo meit, paņem mani aiz kājām un aizvelc vilkšus uz pirti!

labā Airis

Bet sērdienīte dabū ratiņus, iesēdina tajos vecīti un aizvelk to uz pirti. Pirtī sērdienīte nomazgā vecītim muguru, uzvelk tīru kreklu, pārved atkal ratiņos mājās un nogulda gultā.

Pēc pirts vecītis saka: — Mīļo meit, tu man esi izdarījusi labu darbu, ieej klētī un tur uz šķirsta redzēsi trīs mazākus šķirstiņus. Ņem, kuru gribi, neņem tikai to lielo, uz kura kaķis sēž virsū.

Sērdienīte no sākuma negrib nekādu algu pieņemt, bet galu galā arī ieiet klētī un paņem mazāko un neglītāko šķirstiņu. Viņa attaisa šķirstiņu vaļā un ko redz — šķirstiņš pilns ar visādām skaistām un dārgām lietām. Nu sērdienīte priecīgi kāpj pa pupu lejā un izstāsta visu sīki jo sīki pamātei, kā pie šķirstiņa tikusi.

Nu pamāte grib, lai arī viņas meita tiek pie tādas bagātības. Viņa liek savai meitai izlasīt pupas no pelniem. Īstā meita lasa, gandrīz visas arī izlasa, bet vienu pupu tīšām atstāj pelnos. Atstātā pupa aug, aug un izaug līdz pašām debesīm. Nu arī īstā meita priecīgi kāpj pa pupu uz augšu. Kāpj un kāpj, līdz beigu beigās nonāk pašās debesīs. Te īstā meita atrod mazu būdiņu, bet būdiņā — slimu vecīti. Vecītis it žēli lūdzies, lai īstā meita izkurinot viņam pirti, viņš esot slimis un tādēļ nevarot pats sev pirti

izkurināt. Īstā meita no sākuma neparko negrib pirti kurināt, bet beigu beigās ir ar mieru. Nu viņa it pikta uzprasa vecīšam, kur ir malka un ūdens un slotas. Vecītis atbild: — Malkas man nav, bet tur aiz kūts ir veci zirga kauli, tos itin labi var kurināt malkas vietā, ūdens nekur tuvumā nav, tā vietā vari pasmelt vircu, bet slotas vietā paņem vecu zirga asti, to tu atradīsi tur tajā kalniņā.

Īstā meita arī izkurina pirti no veciem zirga kauliem, uzilda vircu un par slotu noliek vecu zirga asti. To izdarījusi, viņa iet teikt, lai nu vecītis nākot uz pirti.

Bet vecītis saka: — Mīļā meit, esmu slims, un tādēļ aizvelc mani uz pirti, manas vecās kājas vairs neklausa.

Īstā meita nu arī paņem vecīti aiz kājām un tik velk uz pirti prom. Pirtī viņa arī nobērž vecīšam muguru un pēc tam aiz kājām aizvelk uz mājām un iesviež gultā.

Nu vecītis saka meitai: — Par tavu darbu tu dabūsi algu. Ieej klētiņā, tur uz viena liela šķirsta redzēsi trīs mazākus šķirstiņus. Ņem, kuru tu gribi, tikai neņem to lielo šķirstu, uz kura kaķis sēž virsū.

Nu mātes meita, it priecīga, steidzas klētī, notriec kaķi un paņem pašu lielāko un skaistāko šķirstiņu. Pēc tam viņa priecīga kāpj pa pupu lejā un pa nakts melnumu noglabā šķirstiņu klētī.

Otrā rītā nu visi iet raudzīt tīstās meitas lielo bagātību. Bet, līdz ko paver durvis, tā izšaujas liela uguns liesma un aprij reizē ir klēti, ir māju.

Tā nu mātes meita, daudz gribēdama, galu galā pazaudēja it visu.

13. martā, 1912.

Mīļā Zete!

(..) Nu Ģīģim būs māsa, un es rakstīšu pasaku: Brālītis un māsiņa, kā viņi iet caur lielu biezu mežu. Jo dzīve jau ir tāds mežs, kur dažreiz nedzirdi vairāk, kā pats savu atbalsi. Pirmās jūtas ar' bij žēlums par manu mazo māsiņu, ka viņai jāsāk šis ceļš ar savām vārgām bērna kājiņām. Bet varbūt Dievs viņai dos vieglāku likteni, zaļu zāli kājiņām un kādu puķīti un ziedošu koku ceļmalā. Mani prasījumi no dzīves ir jau palikuši ļoti pieticīgi, un kas pieder tēvam, tas pieder bērnam. Cik žēl, ka viņiem pieder tik maz!

Skūpstu Tavu rociņu. Veseļojies un audzē skaistu meitu. Meitai ar' mutes no manis.

Tavs Kārlis.

Diplomdarbs „ Tikumisko vērtību aktualizācijas iespējas K.Skalbes pasakas „Kaķīša dzirnavas” iepazīšanas stundās 3. klasē” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Zane Asmonaviča _____ __.__.2010.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr. philol. Ilze Stikāne _____ __.__.2010.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts _____ __.__.2010.

Metodiķe: _____

Darbs aizstāvēts diplomdarba gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___.__.2010. prot. Nr. ____, vērtējums __ (_____)

Komisijas sekretāre: _____